

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

V. De prædicmeto relationis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

scitum esse, explicata sunt in libris Physicorum. Habere, denominatio est extrinseca à veste, quæ ambit, vel ornat corpus, de qua nihil video esse scitu dignum.

QVÆSTIO V.

De prædicamento relationis.

Relationum
miracula.

DE reliquis categoriis obiter tantum dixi, quia plenior earum tractatio alibi data erat. Relationes propriæ huius loci sunt, & illarum tota consideratio nullibi melius tradi potest. Relationes, inquam, arcanum naturæ miraculum, compedem innoxiam, catenam liberam, hostile fedus, extra se idem, plura vnum. Illas nec tenere potest creaturarum rerum natura, nec fugere; nec audet negare, nec potest aspicere. Est enim in relatione coniunctio duorum sine plurium nexu. Extranea sibi est, nec à se recedit, & in aliud tendit; vni se applicat, & plures consignat; alterum nominat, & seipsam explicat; nunquam melius sua, quam cum est extra se tota; nunquam verius ipsa, quam cum à se longius est digressa.

Totum esse
habet ad
aliud.

Peregrinatur intra se, immutata interit, illibata crescit, multiplicatur sine sumptu, alienis crementis auctior, nec intra se maior; sine termino suo tota, & tamen nulla; & mancipatio mutua, dum extremum vnum illius totum se alteri subiicit, & sui intus eodem tempore illud efficit: in naturarum affinitate nascitur, nec in earum varietate consumitur: oppositionem habet, dum facit similitudinem: sine sensu moritur, quia nascitur sine motu; & ubi desinit aspicere, statim cessat vivere; toties in vna re multiplex, quoties eam maiorem esse contigit, vel minorem. Thefauros videlicet relationum innumerabiles pauperissimus quisque possidet; acervos portat absque vilo pondere; diuitias habet, quas nemo solus habere potest; innocentes gazas, alienas, & tamen nostras.

Diuinæ re-
lationes.

Habet illas creatura quælibet, quia est ad aliud, neque tota esse potest sui iuris: ad alterum tota, quia nata ex alio. In Deum respectus ad creaturas cadere nullus potest, quia in seipso, & ad seipsum totus est, & seipso totum bonum suum est. Habet in sinu suo aspectum triplicem vnius sui, in se manentem, ad se digressum; nec vnum totum, nec totum trinum, multiplicem vnum, diuisionem indiuisam, trinum in vno nexum, in seipso à se diuersum: substantiam sapius suam, & semel diuinam; sapius eandem, sed non multiplicem; sapius datam, & semper suam; in tribus relatiuis totam, ut non semel intuentium oculis alliceret; in tribus personis vnam, ut cognata sibi ipsa esset, quæ sibi soli par esse posset.

Relatio Dei
ad creatu-
ras.

Ad res à se factas imperium habere potest, sed non respectum; ad seipsum omnia refert, impotens referri; ordinem in omnibus facit, quem habere nescit, bona sua transfundere nititur in omnes, & intactus ab omnibus manere. Haberet enim oceanus ille totius pulchri Nilam aliquam decoris sui sibi aduentitiam? Haberet ille sine nomine omnino, aliquid nomen extra se natum? Et deberet aliquid creaturis infinitas, quod auferri posset, aut admitteret? Aternitas
R.P. de Rhodes curs. Philosoph.

A aliquid nouum, quo creatura prior fuisset? Tu nobis Deus maxime habes aliquid, quod sine nobis tuum esse non potest; qui nec ditior es, quod nos habeamus; nec potentior, quod facias; nec beator, quod respicias; qui nec minus potens esses, si nos fieri non possemus; nec minus sapiens, si cognosci non valeremus.

De hac igitur tam ignota, & tam mirabili categoria, ut plenè dispertem, totam controuersiam sex capitibus concludo. Primum sit relationum existentia, natura, proprietates. Secundum, proximum subiectum, seu fundamentum & distinctio eius à relatione. Tertium terminus. Quartum varia species relationum categoricarum.

B Quintum relationes non categoricae. Sextum subiectum remotum; perferam utrum sint in Deo relationes ad creaturas.

SECTIO I.

Relationum prædicamentaliū existentia,
natura, proprietates.

Certum est primò, ista potissimum vocabula Explicatio
in hac materia cognoscenda esse, *relatio*, *ratio*, *vocum*.

correlatio, *fundamentum*, *terminus*, *ratio fundandi*.

Relatio significat comparisonem vnius cum alio, & respectum; seu habitudinem vnius ad aliud; id est id quo vnum respicit aliud; quia referri significat comparare, seu dirigere vnum ad aliud.

C Paternitas v. g. dicitur relatio, quia est id quo pater respicit filium. Correlatio est mutus respectus vnius ad alterum; id est, relatio per quam aliquid refertur ad aliud, quod ad ipsum refertur; quia est id quo filius qui respicitur à patre, respicit patrem. Idem relatio alia dicitur esse mutua, quando ex parte extremi vtriusque reperitur relatio; sic enim pater respicit filium, & filius respicit patrem; alia est relatio non mutua, quando in vno tantum extremo est relatio realis; sic enim dicam Deum respici à creaturis, quas tamen ipse non respicit. Fundamentum est id quod est causa subiecto ut habeat relationem, ut in patre potentia generatiua est fundamentum paternitatis; in pariete albo, albedo est fundamentum similitudinis. Terminus est id quod ab alio respicitur. Ratio fundandi est conditio requisita ut exurgat relatio, ut in relatione paternitatis generatio dicitur ratio fundandi. Denique subiectum relationis est illud, quod sustentat relationem, siue relatum, aut correlatum: pater v. g. est subiectum paternitatis.

Certum est secundò, relationem diuidi in relationem realem, quæ scilicet fictitia non est; & relationem rationis, quæ fictitia est. Secundò, realem aliam vocari secundum esse, cuius esse est ad aliud; aliam secundum dici, cuius esse non est ad aliud, sed explicatur per ordinem ad aliud. Tertiò relationem secundum esse aliam vocari transcendentalem, quæ in omnibus reperitur prædicamentis, & est, ut dicitur in sequentibus, ens partim absolutum, partim respectuum: aliam prædicamentalem, quæ in solo est prædicamento relationis, estque purus respectus, id est nihil aliud quam respectus. De huius vltimæ solius existentia, natura, proprietatibus nunc quæritur, de reliquis postea videro.

Triplex di-
uisio rela-
tionum.

S. I.

*Verum sint relationes aliqua predicamentales
verè reales.*

Aliqua sunt, inquit Philosophus in prædicamentis, quorum esse est ad aliquid se habere. Et 5. Metaph. Ea sunt ad aliquid, quæ id quod sunt, aliorum esse, aut ad aliquid aliquo modo dicuntur. Merito ergo controuerti potest, utrum huiusmodi respectus vnus ad aliud sit aliquod accidens reale, an verò fictitium duntaxat, & per intellectum.

Triplex dubitatio.

Ratio enim dubitandi primò est, quia implicat dari aliquod accidens reale, quod non possit habere esse in subiecto: relatio non potest habere esse in subiecto. Probatur. Illud, cuius totum esse est ad aliud se habere, seu quod non habet nisi esse ad, non potest habere vllum esse in: relatio habet totum esse ad: ergo relatio non habet vllum esse in.

Secundò, quod aduenit rei alicui sine vlla eius mutatione, non est aliquid reale: relatio aduenit rei sine vlla eius mutatione; cum enim de nouo sit Romæ paries albus, similis incipit ei esse paries existens Parisiis, immutatus omnino manens, vt patet: ergo relatio non est aliquid reale. Imò patet quod omnis comparatio fit per intellectum: relatio autem comparatio est: ergo illa non est nisi per intellectum.

Tertiò nullum est ens reale, quod non habeat causam, & quod non fiat per veram actionem: relatio nec habet causam, nec fit per vllam actionem, quia vt docet Philosophus 5. Physicorum, textu 10. ad relationem non est motus: ergo relatio non est ens reale.

Existencia relationum.

Dico primò, dari relationes categoricas, quæ sint verè reales, non autem fictæ, aut per solum existentes intellectum.

Ratio est primò, quia si nihil est in pariete albo, ratione cuius dicatur similis alteri parieti albo, poterit eodem iure dici similis parieti nigro: hoc autem nemo dixerit: ergo est aliquid in pariete albo, ratione cuius dici potest similis alteri parieti albo. Illud est quod vocatur relatio. Secundò etiam si nullus cogitet intellectus, Pater est verè Pater, & Filius est verè Filius. Vna quantitas maior est, vel minor, vel æqualis alteri quantitati. Vnum est alteri vicinum, aut ab eo distans: quæ omnia relativa sunt, cum habitudinem dicant ad aliud. Et sanè negari non potest esse in Deo veras relationes distinctiuas personarum diuinarum, quæ sunt omnino reales; Pater enim est verè Pater, & habitudinem dicit ad Filium: ergo etiam in creatis esse patrem & esse filium sunt relationes reales, & independentes ab intellectu.

Solutio primæ dubitatio.

Ad primam resp. negando quod relatio non habeat esse in subiecto; nam quando dicitur esse accidens, cuius totum esse est ad aliud, significatur illam esse accidens, cuius totum esse quod habet in subiecto, est ad aliud; seu cuius totum munus est subiectum illud, in quo est, perficere in ordine ad aliud. Vbi vides includi omnino esse in. Absolutè igitur maior illa neganda est: illud non habet esse in, quod habet totum esse ad. Nego, inquam, quia illud esse ad, est in subiecto.

Solutio secundæ.

Ad secundam respondeo distinguendo maio-

Arem: illud non est reale, quod de nouo rei alicui aduenit sine vlla eius mutatione; si de nouo adueniat secundum quod dicitur in recto, tum in obliquo, concedo; si adueniat rei tantum secundum id quod dicitur in obliquo, nego. Similitudo aduenit parieti albo iam existenti, non secundum id quod dicitur in recto, sed secundum illud duntaxat quod dicitur in obliquo, vt constabit ex sect. 2. Verum est quod omnis comparatio actualis est per intellectum; comparatio verò aptitudinalis, seu id quo posito intellectus comparare rationabiliter potest vnum cum altero, non est per intellectum, sed est reale. Relatio autem non est actualis comparatio, sed tantum aptitudinalis.

B Ad tertiam respondeo distinguendo maiorem: Solutio omne ens reale habet aliquam causam, & fit per veram actionem, si sit entitas ab aliis distincta, concedo; si fit duntaxat formaliter ab aliis distincta secundum illud duntaxat, quod dicitur in obliquo, nego. Relatio huiusmodi est, vt dixi. Vnde dici solet, formalitates non propriè producti, sed resultare tantum, quatenus producta entitate fundamenti, & termini statim est relatio.

S. II.

*Quenam sint essentia, & proprietates
relationis categoricæ.*

C Dest, quanam sit propria definitio relationis prædicamentalis, prout differt à quacunque alia relatione: deinde quid requiratur essentialiter, vt in aliquo subiecto noua exurgat relatio.

Ratio dubitandi primò est præsertim, quomodo terminus relationis sit illi essentialis, quia illud quod est essentialiter relationi, & veluti eius forma constitutiva, est intrinsecum relationi: terminus non est intrinsecus relationi, sed omnino extrinsecus: ergo terminus non potest esse relationi essentialis, nec forma eius constitutiva.

D Secundò terminus est omnino distinctus à fundamento relationis: ergo est omnino distinctus à relatione, quæ idem est cum fundamento.

Tertiò: relatio entitatem à solo habet fundamento: ergo ab illo habet essentiam, & specificationem.

Dico secundò, relationem rectè definiti accedens reale, cuius totum esse est ad aliud.

Ratio est, quia per hoc distinguitur relatio huiusmodi ab aliis omnibus relationibus, & ab omnibus entibus absolutis. Cum enim totum eius esse sit ad aliud, maxime differt ab entibus absolutis. Cum sit realis, differt à relationibus rationis. Cum eius esse respectum sit ad aliud, differt à relationibus secundum dici, quarum esse non est respectum, quamuis explicetur per respectum.

E Difficilius autem videtur dicere discrimen relationis categoricæ à relatione, quæ vocatur transcendentalis. Primò enim non placet explicatio Caietani, Fonseca, & Suarez, qui volunt relationis categoricæ proprium esse, vt terminum respiciat purè vt terminum, non exercendo circa illum munus vllum causalitatis; cum tamen relatio transcendentalis respiciat terminum vel vt causam, vel vt effectum. Hoc, inquam, videtur

videtur difficile, quia potentia respicit obiectum pure ut terminum, aequè ac pater respicit filium; quia utraque non est minus causa formalis extrinseca. Imò relationes omnes, quae in actione fundantur, sunt praedicamentales; & tamen respiciunt terminum ut causam, vel ut effectum. Secundò non placent ij, qui volunt relationem categoricam respicere terminum ut actu existentem, quod negant convenire relationi transcendentali: sed hoc est aperte falsum, quia nullus est modus, qui transcendentaliter non referatur ad modificatum, cuius tamen actuale existentiam requirit.

Verius itaque dicitur, relationem categoricam esse accidentis subiecti proximi, quod denominat; relationem autem transcendentalem nunquam esse accidentis talis subiecti, seu fundamenti: v. g. paternitas accidentalis est homini; dependentia verò est illi essentialis. Hinc fit, ut paternitas sit relatio categorica; dependentia verò à Deo sit relatio transcendentalis. Fateor quidem relationem transcendentalem esse posse accidentalem subiecto remoto: cognitio v. g. accidentis est hominis cognoscentis, sed nunquam est accidentalis fundamentum, quod appellatur proximum subiectum; v. g. relatio ad obiectum cognitum est essentialis cognitioni, quae fundamentum est talis relationis. Similiter relationes transcendentales accidentium sunt accidentales subiectis accidentium, sed sunt essentialis ipsis accidentibus.

Conclusio bimembris. Dico secundò, relationem categoricam necessariò & essentialiter includere fundamentum & terminum, sine quibus nec esse, nec intelligi potest; sed ita tamen ut dicat essentialiter & in recto ipsum fundamentum; terminum autem connotatiue solum & in obliquo.

Relatio exigit fundamentum & terminum. Prima pars facile colligitur ex definitione relationis, quam attuli: nam illa est accidentis, cuius totum esse est respicere aliud; idest, cuius totus effectus formalis, quem confert subiecto, est dirigere, seu ordinare illud ad aliud. Vbi manifestè indicatur fundamentum ratione cuius aliquid refertur, & terminus ad quem refertur: relatio enim requirit causam aliquam proximam, ratione cuius existit in vno potius quam in altero; v. g. ut paries similis sit alteri parieti, debet esse aliqua causa, & fundamentum illius similitudinis, alioqui esset similis cuilibet alteri. Huiusmodi causa vocatur fundamentum relationis: ergo relatio exigit aliquod fundamentum. Sed & necessariò exigit terminum, quia est ad aliud, idest ad terminum, sine quo, ne diuinitus quidem intelligi potest, aut conservari: hoc enim vnicum discrimen est entis absoluti à respectivo, quòd illud perfectè significet sine alio extra se; respectivum autem præter seipsum, necessariò exigit etiam aliquid aliud à se.

Fundamentum, & terminus diuerso modo pertinent ad relationem Secunda pars asserit fundamentum & terminum, tamen pertinere ad essentiam relationis, non eodem tamen modo pertinere ad constitutionem essentiae illius: duobus videlicet modis fieri potest ut aliquid sit de essentia rei alicuius. Primò ita ut in recto sit ipsa entitas illius; secundò ita ut in obliquo connotetur ab eo, & respiciatur: v. g. illud quod est entitas visionis in recto, constitutum est, & essentialiter visioni; species nimirum expressa producta in oculo. Illud autem, quod connotatur extrinsecè à

R. P. de Rhodis curs. Philosoph.

A visione in obliquo, est essentialiter visioni; color nimirum qui terminat visionem, neque vilo modo est entitas ipsa visione. Nulla igitur relatio est, quae non dicat fundamentum & terminum; sed fundamentum est entitas ipsa relationis, ideo in recto illam constituit: terminus autem non potest dici entitas relationis, neque relatio dici potest esse terminus, sed connotatur tantum à subiecto relationis, & in obliquo illam ingreditur. Filius v. g. non est entitas paternitatis, sed id quod respicitur & connotatur à paternitate; ideo illa entitas est ipsa potentia generatiua patris, propterea tamen respicit filium.

B Ad primam respondeo terminum relationis esse quidem semper extrinsecum fundamento relationis; nihil enim refertur ad seipsum; sed esse tamen extrinsecum & essentialiter relationi; non tanquam entitatem & rectum relationis, sed tanquam obliquum & connotatum intrinsecum relationi, sed extrinsecum eius fundamento: quanquam in aliquo etiam sensu dici potest, terminum extrinsecum esse relationi, si per esse extrinsecum intelligatur id quod non est in recto, & entitatiue ipsa relatio.

Solutiones difficultatum.

C Ad secundam respondeo terminum necessariò esse distinctum à fundamento relationis, quae relatio distinguitur à fundamento secundum id quod illa in obliquo connotat, non secundum quod illam constituit in recto.

Ad tertiam pater ex dictis, quod relatio totam entitatem habet in fundamento, non absolute sumpto, sed propterea in obliquo connotat terminum.

Sequebantur proprietates relationis, in quibus levis est difficultas.

Proprietates relationis.

Prima est, quod posito fundamento & termino, ponitur necessariò relatio; non per veram actionem, sed per resultantiam, ut dixi; quia illis positis, ponitur totum id quod essentialiter exigit relatio, tum in recto, tum in obliquo: ergo illis positis, ponitur relatio.

D Secunda est, non suscipere magis & minus, nisi secundum sensum vulgi. Similitudo v. g. non suscipit in seipsa magis & minus, ita ut vna res sit alteri similior quam altera; quamuis dicatur vulgò, illa esse magis similis per maiorem aut minorem accessum ad perfectam similitudinem. Nam v. g. si album ut sex esset similis albo ut septem, quam album ut duo, deberet esse similis in numero graduum; nam essentia albedinis est eodem modo similis in utroque: sed album ut sex non est similis in numero graduum albo ut septem, quam album ut duo, quia eundem non habet gradum: ergo non est reuera similis, licet secundum sensum vulgi dicatur similis.

E Tertia proprietas est, quod relata sunt simul naturà & cognitione, ut patebit ex dicendis de termino relationis.

Quarta est habere contrarium, non ratione sui, sed ratione fundamenti: si enim fundamentum sit qualitas, tunc relatio habebit contrarium; si non sit qualitas, contrarium non habet.

SECTIO II.

De distinctione relationis à fundamento,
& termino.

Explicata generatim essentia relationis, quæ cit essentialiter fundamentum quod respicit aliud, & terminum, qui respicitur, præcipua totius huius materie difficultas est, utrum relatio illa, siue habitudo & ordo fundamenti ad terminum, sit aliqua entitas illis superaddita, & ab utroque distincta. Quæ in controversia tripliciter Authores diuisi sunt. Primò volunt aliqui, relationem realiter distingui, aut saltem modaliter. Secundò alij negant, illam distingui etiam conceptu. Tertio alij statuunt, relationem distingui formaliter, & per rationem à fundamento; realiter autem ab ipso termino: quæ tria examinanda loco hoc sunt.

S. I.

Utrum relatio realiter distinguatur à
fundamento.

Prima dubitatio ex separabilitate.

Ratio dubitandi primò est, quia illa distinguuntur realiter, quæ possunt separari: relatio similitudinis, quam habet paries albus, ad alterum parietem album, potest ab illo separari; si enim destruitur alter ille paries, manebit albedo in vno, & non manebit similitudo: & antequam fiat secundus paries albus, albedo est in vno pariete, in quo non est similitudo. Item puer quatuor annorum est homo, & non est pater: ergo relatio separatur realiter à fundamento, & ab eo distinguitur. Imò interdum crescente fundamento, relatio decrescit, & contrà; si enim duo sint parietes, vnus albus vt octo, alter albus vt quatuor, & à pariete albo vt octo tollantur quatuor gradus, decrescet albedo, & crescet similitudo: ergo albedo non est realiter similitudo.

Secunda ex effectu formali.

Secundò forma posita in subiecto communicat necessariò illi suum effectum formalem, v.g. implicat intelligi albedinem in pariete, & parietem non fieri album; effectus enim formalis non est aliud quàm forma in subiecto: sed si relatio identificatur cum fundamento, forma erit in subiecto sine suo effectu formali; nam in puero quatuor annorum erit tota forma paternitatis, quæ tamen puerum non denominabit patrem: ergo relatio non identificatur cum fundamento. Deinde quando illi homini, qui prius non erat pater, aduenit paternitas; vel aliquid reale illi aduenit, vel nihil. Si aliquid: ergo paternitas distinguitur ab illo fundamento. Si nihil: ergo relatio est nihil, quod nemo dixerit. Neque dicas, aduenire illi aliquid extrinsecum; nam relatio nullo modo prius erat, alioqui puer erat pater: relatio est aliquid intrinsecum: ergo adueniente relatione non aduenit tantum aliquid extrinsecum.

Tertia ex ratione accidentis.

Tertio: illud quod est accidens realiter, necessariò distinguitur realiter ab eo quod est substantia: relatio est verè ac propriè accidens, fundamentum autem sæpius est substantia; nam Petrus in ratione hominis est similis Paulo: ergo relatio distinguitur realiter à fundamento. Neque dicas, accidens metaphysicum non distingui necessariò à substantia. Sed contrà. Implicat aliquid causari & dependere realiter à seipso: sed accidens necessariò pender à substantia, cui inhæ-

Aret: ergo accidens necessariò distinguitur à substantia, sicque fictitium est omne accidens metaphysicum. Confirmatur, quia dependere est in aliqua re pendere ab alio: ergo dependentia realis est dependentia ab alio realiter diuerso. Vel ergo dependentia illa relationis à fundamento est ficta, & sic relatio non est accidens nisi fictum; vel est realis, & sic relatio realiter distinguitur à fundamento, quia nihil realiter pender à seipso.

Dico primò. Relatio nec realiter, nec modaliter distinguitur à fundamento, & termino. Ita censent Scotus & Nominales, alique plures relati à Suare, Vasque, Auerfa; imò expresse traditur ab Augustino lib. 5. ciuit. cap. 16. Anselmo in monologio, cap. 24. Damasceno & aliis. Contrariam sententiam communius docent Thomistæ, non autem S. Thomas, vt latè probat Hurtadus disp. 15. Metaphys. §. 8.

Ratio autem est primò, quia illa non distinguuntur realiter, quæ nulla vi possunt separari: relatio nulla vi potest separari à fundamento & termino; v.g. Petrus & Paulus nulla vi existere possunt sine similitudine in natura: duo parietes albi nulla vi existere possunt sine similitudine in qualitate: ergo relatio non est distincta realiter à fundamento & termino. Minor probatur. Illa sunt necessariò similia, quorum vnum se habet sicut aliud: si duo parietes sint albi, vnus necessariò se habet sicut alius: ergo si duo parietes sint albi, nulla vi effici potest vt vnus non sit sicut alius. Imò duæ quantitates bipalmes præcisè quæcumque alia entitate per intellectum sunt realiter æquales, & implicat vt non sint æquales: Petrus & Paulus præcisè per intellectum entitate qualibet superaddita sunt inter se distincti, & similes in natura: ergo frustra est entitas qualibet alia superaddita.

Secundò: si relatio est distincta realiter à fundamento, necesse est vt infinitæ producantur entitates, quarum excogitabilis non est causa vlla productiua; quod probatur. Si enim producat hinc de nouo lilium, debet necessariò produci entitas nouæ relationis in omnibus albis, quæ sunt in India, & entitas dissimilitudinis in omnibus quæ non sunt alba, & non sunt lilia. Ad motum digiti vnus produceretur noua entitas realis distantia per totum mundum, & iuxta successionem mutabitur infinities hæc entitas. Tunc autem non est excogitabilis causa, quæ talem producat entitatem, & illa tamen si realis est, debet realem habere causam à qua producat realiter. Nascatur v.g. nullum toto in mundo, erit ens in quo non fiat aliqua noua productio. Quis autem dinumeret illos modos qui producantur in re qualibet? Cum enim nullum sit ens, quod mille modis non possit comparari ad alia per distinctionem, distantiam, similitudinem, dissimilitudinem, maius & minus; cerè nihil erit in quo singulis instantibus non producantur infinites infiniti modi.

ETertio sequitur dari processum infinitum, quia vna similitudo est similis alteri per veram similitudinem; si hæc est separabilis & distincta, iterum hæc per aliam & aliam similis erit in infinitum.

Ad primam respondeo ex nuper dictis, duo solum reperiri necessariò in qualibet relatione: vnum quod constituit illam in recto, alterum quod fundamētum respicit in obliquo. Certum est relationem separari posse à fundamento secundum id quod relatio connotat in obliquo; nego autem posse

posse separari secundum id quod illa connotat in recto. Quando vnicus est paries albus, habet relationem totam similitudinis secundum id totum quod constituit illam in recto, non secundum id quod connotat in obliquo. Quod additur, crescere aliquando relationem decrescente fundamento, & contrà, difficultatem non habet; quia dixi relationem non suscipere magis & minus, nisi secundum sensum vulgi; vnde totum corrumpit argumentum, quamuis solui etiam posset eadem adhibita distinctione recti & obliqui.

Instantia.

Instabis: vbi est aliqua denominatio intrinseca separabilis, ibi est forma intrinseca separabilis: denominatio relatiui adueniens albedini absoluta, est intrinseca & separabilis, vt patet: ergo est etiam forma intrinseca & separabilis. Deinde quando non est nisi vna albedo, illa nullo modo est respectiua, sed est ens simpliciter absolute; non enim potest vlllo modo dici similis ei similitudo. Puer quoque quatuor annorum non est vlllo modo, etiam inadæquatè, pater: ergo vt de nouo fit intrinsecè ac adæquatè pater, debet de nouo aduenire illi aliquid intrinsecum; quomodo enim fieri potest intrinsecè id quod prius intrinsecè non erat, si nihil ei adueniat intrinsecum. Denique quero de illo recto quod constituit rationem, vtrum sublato termino sit relatiuum inadæquatè; si enim est relatiuum: ergo puer denominari potest pater inadæquatè; si non est relatiuum: ergo illi aduenit de nouo esse relatiui.

Resp. distinguendo primam maiorem: vbi est denominatio intrinseca separabilis secundum id quod dicit in recto & in obliquo, ibi est forma separabilis, concedo: vbi est denominatio separabilis tantum secundum id quod dicit in obliquo, ibi est forma separabilis, nego. Sæpe autem dixi, sublato termino relationem tolli duntaxat secundum id quod connotat in obliquo.

Tota verò difficultas est, vtrum rectum illud relationis, siue fundamentum, sublato termino, quod est connotatum obliquum, maneat formaliter respectiuum, saltem inadæquatè. In eo enim tota est vis argumenti. Respondeo autem illud nullo modo esse actu respectiuum, sed tantum fundamentaliter; ita videlicet, vt ex parte ipsius nihil desit vt sit respectiuum, sed tantum terminus extrinsecus, quo posito sine mutatione vlla intrinseca erit actu respectiuum, cum antea non esset tale nisi potentia, ex defectu nimirum solius termini; eo enim accedente completur illa potentia, & fit actualiter respectiuum; semper enim dicendum, illud habere totum, quod est necessarium ex parte ipsius, vt sit respectiuum intrinsecè; sed illud tamen actu non est respectiuum ex defectu complementi extrinseci, quo sublato illud intrinsecum non est respectiuum.

Solutio secundæ dubitat.

Ad secundam respondeo formam aliam esse absolutam, aliam respectiuiam: absoluta est quæ denominat suum subiectum eo ipso quod illi inheret absque alio extrinsecò; effectus enim eius formalis non dicit nisi talem formam in subiecto, & non dicit aliquid extrinsecum; idè denominat subiectum eo ipso, quod est in subiecto. Respectiua illa est, quæ non denominat sola subiectum in quo est, nisi adsit aliquid extrinsecum, quod respiciat; quia scilicet effectus eius formalis est forma in subiecto prout respiciens aliud: vnde si sola sit, non est forma, nec confert vlllo modo effectum formalem. Vnde ad argu-

R.P. de Rhodes curs. Philosophi.

A mentum: forma posita in subiecto communicat illi effectum suum formalem, si forma sit absoluta, quæ dicat tantum seipsam in subiecto, concedo; si forma sit respectiua, quæ non dicat tantum seipsam in subiecto, sed essentialiter dicat vnum in recto, & alterum in obliquo, nego. Huiusmodi autem relatio est, vt dixi. Vel etiam idem erit si dicas: Forma posita in subiecto secundum totum quod dicitur in recto, tum in obliquo, communicat illi effectum formalem, concedo: forma posita in subiecto inadæquatè tantum secundum id quod dicit in recto, tribuit illi effectum formalem, nego. Rectum illud solitarie sumptum nullo modo est forma relatiua. Sicut quia binarius numerus essentialiter dicit duas unitates, sublatâ vnâ, nullo modo manet formaliter binarius. Quando illi homini qui prius non erat pater, aduenit paternitas, nihil ei aduenit, quod sit de essentia paternitatis in recto; aduenit aliquid quod sit de essentia paternitatis in obliquo. Hoc autem intrinsecum est relationi paternitatis, licet extrinsecum sit Patri, vt sæpe dixi.

Instabis primò. Aduenit tunc tota relatio paternitatis adæquatè formaliter; nam illa prius nullo modo erat, etiam inadæquatè: relatio illa est aliquid intrinsecum fundamento: ergo aduenit aliquid intrinsecum fundamento, quod proinde realiter ab ipso distinguitur.

Prima instantia.

Resp. negando aduenire tunc relationem totam formaliter adæquatè, quia illa tunc non aduenit secundum id quod dicit in recto, sed secundum illud duntaxat, quod dicit in obliquo; illud tamen rectum non est relatio formaliter vlllo modo, donec adueniat ei obliquum, quod non est relatio, alioqui esset rectum; sed connotatur à relatione. Relatio enim formaliter sumpta duo dicit, rectum & obliquum; vnum quod respicit, alterum quod respicitur. Posito recto antequam adueniat obliquum, nullo modo est relatio formaliter, quamuis sit relatio secundum id quod dicit in recto; neque tamen tota relatio sumpta formaliter aduenit, quia non aduenit secundum id quod dicit in recto. Sicut quando de nouo fit homo, cuius corpus antea erat, ille non erat prius formaliter, & tamen non fit adæquatè, quia non fit secundum materiam.

Instabis secundò. Id quod nunc est formaliter, cum prius nullo modo esset formaliter, nunc adæquatè fit formaliter: relatio paternitatis nunc est formaliter, cum antea nullo modo esset formaliter: ergo relatio paternitatis nunc adæquatè fit formaliter.

Secunda instantia.

Resp. distinguendo maiorem: id quod nunc est formaliter, cum prius nullo modo esset formaliter secundum id quod dicit formaliter, tum in recto, tum in obliquo, nunc fit adæquatè formaliter, concedo; cum prius nullo modo esset formaliter secundum illud solum quod connotat in obliquo, nego: id est, si nullo modo erat formaliter ex defectu solius obliqui, nego; ex defectu recti, & obliqui, concedo.

Ad tertiam resp. aliud esse accidens physicum, aliud metaphysicum: quidquid est extra rei essentiam, dicitur accidens; sed si realiter sit extra essentiam, est accidens physicum realiter ab ea distinctum; si autem per solum conceptum sit extra essentiam, accidens est metaphysicum, sola nimirum ratione distinctum à substantia, sicut esse risibile, admiratiuum, &c. accidentia sunt

Solutio tertiæ dubitat.

M M m 3 metā

metaphysica, quia non sunt de primo conceptu rei, neque tamen distinguuntur realiter à substantia, sed conceptu tantum. Huiusmodi accidens est relatio, quod non realiter, sed per solum conceptum pendet à substantia, cum non sit accidens nisi per conceptum. Nihil ergo pendere potest realiter à seipso, quamvis per conceptum pendere possit à seipso sub alia formalitate. Nam pendere realiter, est pendere ab alio realiter distincto: pendere autem per conceptum, est pendere ab alio distincto per conceptum. Illa dependentia relationis à fundamento nullo modo est ficta, sicut distinctio rationis non est ficta, quia est per intellectum cum fundamento in re; idem neque ficta dici debet, neque realis, nisi fundamentaliter: formaliter autem est per intellectum, cum fundamento in re. Similiter ergo nihil realiter inhaerere potest sibi ipsi, sed per conceptum cum fundamento in re, inhaerere sibi ipsi aliquid potest; quo modo accidens metaphysicum inhaeret, idest concipitur cum fundamento in re illi inhaerere.

Instantia.

Instabis: eodem modo ens diuiditur in substantiam & accidens, quo diuiditur in ens creatum & increatum: sed ens increatum & creatum necessario distinguuntur realiter per differentias essendi à se & ab alio: ergo substantia & accidens realiter inter se distinguuntur per differentias essendi in se, & in alio.

Resp. distinguendo maiorem: ens eodem modo diuiditur in substantiam, & accidens physicum, quo diuiditur in ens creatum & increatum, concedo; eodem modo diuiditur in substantiam & accidens metaphysicum, nego.

§. II.

Utrum relatio formaliter & per conceptum distinguatur à fundamento & termino.

Sententia negans.

Quia difficillimum est intelligere, quomodo aliqua res incipiat de nouo referri sine vlla sui mutatione, cum prius non referretur per solam mutationem alterius extremi; propterea Recentiores quidam Philosophi, ut hoc explicent, negant relationem esse vlllo modo distinctam, etiam per conceptum ab extremis, quæ referuntur; atque adeo negant illam esse formam aliquam respectuum, sed esse ipsam entitatem absolutam extremi vtriusque, & eorum puram coexistentiam: v.g. inquit, similitudo duorum parietum alborum non aliud est, etiam per rationem, quam hunc parietem esse album, & illum esse album: & dissimilitudo est, vnum parietem esse album, & alterum esse nigrum. Omnis autem ordo & respectus, qui præterea cogitatur, fictitius est, non autem aliquid reale ex parte obiecti.

Prima ratio dubitandi.

Ratio verò dubitandi est primò, quia vnum album incipiente altero albo, denominatur illi simile sine vlla mutatione per solam vtriusque coexistentiam: ergo similitudo non est aliquid distinctum ratione, à coexistentia vtriusque albi. Probatur antecedens: per illud vnum album est simile alteri, quo posito, sublati etiam per intellectum omnibus aliis, intelligitur esse simile, & implicat ut non intelligatur simile: sed posita coexistentia duorum alborum, præcis per intellectum omnibus aliis, intelliguntur illa esse similia: ergo sola coexistentia rerum absolutarum est formaliter relatio, etiam per conceptum. Confirmatur. Illa non distinguuntur formaliter,

A quorum vnum non potest concipi sine altero: sed implicat concipi fundamentum & terminum, quin intelligatur relatio; nam implicat concipi duos parietes albos, quin concipiantur similes; illa enim sunt similia formaliter, quorum vna est qualitas: ergo non distinguitur formaliter relatio à fundamento & termino. Imò Petrum & Paulum esse similes in natura humana, nihil aliud est nisi Petrum esse hominem, & Paulum esse hominem.

B Secundò: terminus vel est essentialis & intrinsecus relationi, vel est extrinsecus & accidentalis. Si est intrinsecus: ergo terminus est saltem inadæquatè ipsa relatio æquè ac fundamentum, & sic filius est inadæquatè pater. Imò falsa est allata definitio relationis, cuius totum esse est ad aliud; si enim est ad aliud, necessariò illud aliud est extrinsecum relationi: si autem terminus est extrinsecus relationi, sequitur posse aduenire alicui nouam denominationem intrinsecam sine mutatione vlla intrinseca; & relatio enim similitudinis est intrinseca fundamento, quæ illi aduenit sine noua forma intrinseca. Et confirmatur, quia ibi est tota forma intrinseca rei, ubi est tota res: sed ante aduentum termini, est in fundamento tota res & entitas intrinseca relationis: ergo est tota relatio.

C Tertiò, quotiescunque paries habet totum quod est intrinsecè ac formaliter necessarium ad rationem similitudinis, potest dici similis alteri: sed destructo altero pariete, paries albus habet totum quod est intrinsecè necessarium ad relationem similitudinis: ergo potest dici similis alteri.

Dico secundò, relationem non esse formaliter solam entitatem absolutam fundamenti, & termini; sed esse formaliter aliquid respectuum, ratione distinctum à fundamento & termino. Ita omninò dicere tenentur omnes qui cum Aristotele volunt dari categoriam relationis distinctam ab omnibus aliis categoriis; nam illam penitus negant omnes illi, qui volunt relationem formaliter esse duas entitates absolutas.

Primò ergo conuincuntur illis omnibus argumentis, quibus probatum nuper est, dari relationes categoricas. Quia ens formaliter respectuum distinguitur conceptu ab ente formaliter absoluto: relatio ut sic est ens formaliter respectuum: ergo relatio ut sic distinguitur conceptu ab entitate absoluta fundamenti & termini. Patet enim quod si relatio non est ens formaliter respectuum, non constituit categoriam ab aliis distinctam.

Deinde id quod non est essentialis rei, sed est posterius essentiali, distinguitur ratione ab essentiali; hoc enim est esse accidens metaphysicum: relatio categorica non est essentialis rei, alioquin non differret à transcendentali: ergo relatio categorica distinguitur à fundamento & termino, saltem ratione.

Præterea paternitas est vera relatio, alioquin Deus Pater non haberet relationem realem ad Filium: sed paternitas est aliquid respectuum ratione distinctum ab entitate absoluta fundamenti & termini: ergo relatio est aliquid respectuum ratione distinctum ab entitatibus absolutis extremorum. Imò si relatio non esset aliud quam entitas absoluta extremorum, & eorum coexistentia, sequeretur quod omnes homines essent sibi mutui Patres. A priori ergo ratio est, quia non dicimus duntaxat, Petrus est albus, & Paulus

est albus; sed, *Petrus est albus sicut Paulus est albus*: ergo similitudo non est formaliter albedo absoluta extremi utriusque.

Solutio prima dubit. Ad primam respondeo negando, quod unum album fiat simile alteri albo per solam utriusque coexistentiam; sit enim simile per verum respectum realem distinctum ratione ab utriusque coexistentia. Ad probationem negatur illa minor: posita coexistentia duorum alborum, praecisus per intellectum omnibus aliis, illa intelliguntur esse similia. Negatur, inquam, quia etsi non sit necesse ut superaddatur illi coexistentiae aliquid distinctum realiter, superaddi tamen debet aliquid distinctum ratione; nam esse simile, non est v.g. tantum duo aliqua esse alba, sed est unum esse album sicut aliud est album. Ad confirmationem eadem responsio est. Respondeo enim posse concipi duo aliqua esse alba, quin concipiantur esse similia, quia similia sunt ea quorum una est qualitas; sed possum concipere duo esse alba, quin concipiam unum habere qualitatem unam cum qualitate alterius, id est illas qualitates esse unam, id est inuicem convenire; non enim necessario concipio unum esse album sicut aliud.

Solutio secunda. Ad secundam respondeo, terminum esse relationi essentiali in obliquo & connotatiue, ut dixi; posse autem in uno sensu dici esse intrinsecum relationi, in altero autem sensu posse dici extrinsecum. Intrinsecus dici potest, si significetur esse aliquid quod ingreditur aliquo modo intrinsecum & essentiali eius conceptum: extrinsecus vero dici poterit, si significetur, illum non esse in recto, & entitatiue ipsam relationem. Quidquid autem dicatur, parum interest; si enim dicatur intrinsecus tantum connotatiue ac in obliquo, non sequitur paternitatem esse inadaequate in Filio, cum relatio non sit in Filio, sed respiciat Filium, atque adeo respiciat vere aliud, id est aliquid distinctum a fundamento, & ab ipsa etiam entitate relationis, quae adaequate est in eo quod dicitur in recto, licet sit in ordine ad obliquum.

Si autem dicatur, terminum extrinsecum esse relationi, quia connotatur ab ea, & est eius obliquum; non sequitur posse aduenire alicui denominationem pure intrinsecam sine mutatione intrinseca; relatio enim intrinseca est secundum id quod dicit in recto, extrinseca secundum id quod dicit in obliquo, quamvis utrumque sit illi essentiali, sed diuerso modo. Ad confirmationem saepe dictum est, ibi esse totam formam intrinsecam rei, ubi est tota res, tum secundum id quod dicit in recto & entitatiue, tum secundum id quod dicit in obliquo, & connotatiue.

Neque dicas, nihil esse magis intrinsecum rei, quam quod est de eius essentia, qui est intrinsecus eius conceptus; redit enim eadem distinctio: nihil est magis intrinsecum rei, quam quod est de illius essentia in recto & entitatiue, concedo; quod est de illius essentia in obliquo & connotatiue, nego.

Solutio tertia. Ad tertiam patet ex modo dictis, negari primum posse minorem, quia terminus in obliquo dici potest intrinsecus relationi. Deinde negari etiam posse maiorem: quotiescumque paries habet totum quod formaliter & intrinsece necessarium est ut sit similis, potest dici similis; quia cum similitudo sit forma partim intrinseca, partim extrinseca, ut paries dicatur similis, necesse est ut adsit totum quod necessarium est, tum extrinsece, tum intrinsece ad similitudinem.

A Ex quo colligitur, quod tertium proposueram, relationem adaequate sumptam non distingui realiter etiam a termino; distingui autem secundum id quod illa dicit in recto, & entitatiue.

SECTIO III.

De fundamenta relationis categorica, & de ratione fundandi.

Exposui haecenus quidditatem relationis, nunc exponenda sunt sigillatim duo extrema, quae illam quasi construunt. Primum autem est fundamentum, seu causa proxima, cur in aliquo sit relatio; de quo vnica restat controuersia, quoniam videlicet illud sit, seu quanam res possit esse fundamentum relationis categoricae: ubi primum videndum est, utrum commodè fundamenta relationum, & relationes diuidantur in tria genera: secundò, quod est difficilius, utrum relatio possit esse fundamentum alterius relationis.

S. I.

Utrum fundamenta relationum, & relationes rectè diuidantur in tria genera.

Certum est primò, Aristotelem 5. *Metaphysico*. cap. 15. tria statuere genera eorum, quae sunt ad aliquid. Primum genus illud est, quod fundatur in vnitatis naturae, aut multitudine: secundum, quod fundatur in potentia actiua, vel passiva: tertium fundatur in mensura & mensurabili. Nomine vnitatis non intelligitur vnitas proprie dicta, sed similitudo tantum & conuenientia; nomine autem multitudinis significatur disconuenientia, quaecumque illa sit; patet enim, quod conuenientia, & disconuenientia possunt esse vel in natura, vel in extensione, vel in intensione graduum. Nomen potentiae actiuae causam significat, à qua effectus producitur: potentia passiva significat effectum productum; unde sub hoc genere continentur relationes omnes causae ad effectum, & effectus ad causam; deinde relationes omnes effectuum procedentium ab eadem causa; deinde illae quae fundantur in morali quadam actione, ut relationes serui ad dominum, aut coniugum inter se. Nomine mensurae illud intelligitur, per quod cognoscitur, & limitatur quantitas aut perfectio alterius: v.g. obiectum dicitur esse mensura potentiarum, quarum perfectio cognoscitur ex obiectis. Mensurabile appellatur id, cuius perfectio cognoscitur & limitatur per aliud, ut potentia cognoscitur per obiectum, cui necessarid commensuratur.

Tria genera relationum explicata.

E Certum est secundò, diuisionem hanc in tria genera fore optimam, si omnia illa membra diuisionis inter se distincta sint; si omnia participant veram definitionem relationis; & demum si praeter tria illa nullum sit excogitabile genus relationis praedicamentalis: quae tamen omnia video à quibusdam negari.

Defensio huius diuisionis.

Ratio enim dubitandi primò est, quia vnitas & multitudo relationes sunt, non autem fundamenta relationum: ergo relationes primae non fundantur in vnitatis, aut multitudine. Imò cum multitudo negatio sit, non potest dici esse fundamentum relationis positiuum.

Triplex dubitatio.

Secundò fundamentum relationis est necessarid intrinsecum extremo quod refertur: actio, quae

MMm 4 fundat

fundat relationem secundi generis, est extrinseca ipsi agenti: ergo relationes secundi generis non fundantur in actione.

Tertiò relatio potentiae ad obiectum essentialis est, non autem categorica: ergo mensurabile non est fundamentum relationis. Imò si categoricae sunt relationes tertij generis, reuocantur ad secundum genus; nam ad illud secundum genus pertinent quaecumque dicunt ordinem ad potentiam agendi, & actionem: sed mensura & mensurabile dicunt huiusmodi ordinem, quia mensurabile significat potentiam quamlibet, vel habitum, cuiusmodi sunt intellectus, voluntas, scientia: mensura verò significat obiectum, quod attingi potest à potentia vel habitu: ergo frustra ponitur tertium istud genus relationum. Denique si mensurabile, seu potentia dicit ordinem ad obiectum, mensura quoque ordinem dicit ad mensurabile: negatur tamen à Philosopho, quod scibile relationem habeat ad scientiam.

Conclusio affirmatiua.

Dico primò, relationes optimè in tria genera diuidi, adeò vt reuerà sint categoricae relationes fundatae in vnitatem aut multitudinem, in potentiis actiuis aut passiuis, in mensura & mensurabili.

Relationes primi generis.

Primò enim, quod relationes fundatae in vnitatem aut pluralitate relationes sint categoricae, probatur, quia respectus realis, & non essentialis fundamento proximo, est relatio categorica: illa quae habent vnitatem aut multitudinem, habent respectum realem, & non essentialem; similitudo enim separabilis est ab illis quae similia inuicem sunt, vt patet: ergo relationes primi generis sunt categoricae.

Relationes secundi & tertij generis.

Secundò eadem ratio valet pro relationibus secundi generis, id est causarum ad effectus, & effectuum ad causas; patet enim illas separari destructo termino. Imò & valet eadem ratio pro mensura & mensurabili, quia limitari & cognosci obiectum quod actu existit, & actu percipitur, est respectus aliquis potentiae ad obiectum separabilis à potentia, adeoque relatio est praedicamentalis: ergo mensurabile fundamentum est relationis categoricae; differentia enim propria eius est cognosci & limitari per aliud.

Solutio primae dubit.

Ad primam respondeo nomine vnitatis fundamentalis, quam dixi fundamentum esse relationum primi generis, significari rem illam, quae talem habet vnitatem, non ipsam vnitatem, quae relatio est: v. g. natura Petri fundamentum est similitudinis, quam habet Petrus ad Paulum: similitudo autem relatio est. Verum est, quod multitudo & distinctio formaliter sumptae aliquam habent negationem, ratione cuius non fundant relationem; sumptae tamen materialiter positivae sunt, & fundant relationem dissimilitudinis, quae tamen dici potest relatio partim positiva & negativa; sicut multitudo partim est positiva, partim negativa.

Solutio secundae.

Ad secundam respondeo relationem secundi generis esse intrinsecam agenti, quia actio non est fundamentum illius, sed tantum ratio fundandi. Fundamentum enim relationum huiusmodi est ipsa entitas causae, prout est productiva talis effectus: potentia v. g. generatiua in homine fundamentum est paternitatis; generatio autem est ratio fundandi tantum, id est conditio ad fundandam relationem necessariò requisita: manet enim relatio etiam postquam actio praeterita est.

Solutio tertiae.

Dices, si actio praeterita sufficit ad relationem,

A sufficit etiam actio futura. Verum manifesta disparitas est, quia relatio exigit terminum existentem; non existit autem quando actio est tantum futura; existere potest tamen est praeterita.

Ad tertiam resp. relationem potentiae ad obiectum actu existens, & actu perceptum esse accidentalem, non transcendentalem. Cum enim obiectum possit non existere actu, respectus ad illud existens est sine dubio separabilis à potentia. Fateor tamen transcendentalem esse respectum potentiae ad obiectum sub ratione mensurae accidentalis, praescindendo ab eo quod actu existat & actu cognoscatur. Deinde nego relationes istas posse reuocari ad relationes tertij generis; quia vt sic non dicunt ordinem ad potentiam agendi, & actionem, etsi aliunde dicere possint istum ordinem. Consistit enim praecise genus istud relationis, quod perfectio vnius sit alterius perfectioni commensurata. Tamen verò potentia dicit ordinem ad obiectum, non habet tamen ordinem obiectum ad ipsam potentiam; quia potentiam mensurari per obiectum, est aliquid intrinsecum potentiae; obiectum autem esse mensuram potentiae, denominatio est extrinseca in obiecto. Vnde certum est, non omnem relationem categoricam esse mutuum.

S. II.

C *Verum possit vna relatio fundare aliam relationem.*

Sic breuiter propositis iis, quae possunt fundare relationem, grauis sequitur controuersia, vtum possit vna relatio esse fundamentum relationis alterius; v. g. vna similitudo esse fundamentum alterius similitudinis; quia sicut duae albedines sunt inter se similes, sic duae similitudines sunt similes inter se: neque dubitari potest, quin inter se similes sint duae paternitates.

D Ratio ergo dubitandi primò est, quia vitari non potest processus in infinitum, si vna relatio fundet aliam; si enim vna relatio fundet vnam aliam relationem, rursum ista fundabit aliam tertiam; est enim similis secundae, & tertia fundabit quartam; sicque vbicumque vna erit relatio, erunt infinitae reales relationes, quod omnino implicat, vt patet: non enim minus impossibilis est progressus infinitus in formalitatibus, quam in entitatibus realiter distinctis, vt saepe dixi.

Secundò, actio non potest fieri per aliam actionem: ergo neque relatio potest fundare aliam relationem. Probatur consequentia; ideò actio non fit per aliam actionem, quia essentialiter est actio: quod autem essentialiter est tale, seipso est tale: sed relatio est essentialiter relatio; similitudo v. g. est essentialiter similitudo: ergo seipsa est relatio, non autem fundat aliam relationem.

E Tertiò si vna relatio fundat aliam relationem, erunt in diuinis plures relationes, quam quatuor, quod repugnat omnibus Theologis.

Dico secundò. Potest vna relatio fundare aliam relationem diuersae rationis; non potest fundare aliam relationem eiusdem rationis: v. g. paternitas fundare potest relationem similitudinis; similitudo autem non potest fundare relationem alteram similitudinis. Ita docent Theologi plures cum Scoto: refragantur alij etiam plures cum S. Thoma 1. parti. quæst. 42. art. 4. Relationem diuersam

diuersæ rationis voco eam, quæ terminum formalem habet diuersum, vt paternitas & similitudo; similitudo & dissimilitudo. Relationem eiusdem rationis eam dico, quæ terminum formalem habet eiusdem rationis, vt duæ similitudines.

Relatio fundat aliam diuersæ rationis.

Ratio ergo, cur relatio vna possit esse fundamentum relationis diuersæ rationis, est quia duæ paternitates non minùs similes sunt, quàm duæ albedines: sed duæ albedines relationem habent similitudinis: ergo illam etiam habent duæ paternitates; nam duæ albedines idèd sunt similes, quia participant eandem naturam: duæ autem paternitates haud dubiè participant eandem naturam & definitionem. Similiter relatio paternitatis, & relatio domini, non minùs sunt dissimiles, quàm albedo & nigredo: ergo non minùs habent relationem dissimilitudinis. Deinde quotiescumque multiplicantur termini formales, multiplicari debet relatio: sed hîc multiplicantur termini formales; terminus enim paternitatis est homo genitus; terminus autem formalis huius similitudinis est ipsa paternitas. Denique nullum sequitur ex absurdis, quæ opponebantur, quia non dabitur progressus in relationibus, vt patebit statim.

Non aliam eiusdem rationis.

Ratio autem, cur vna relatio non possit fundare aliam relationem eiusdem rationis, illa est, quæ afferebatur in ratione dubitandi. Primò infinitus progressus. Secundò, quod est essentialiter tale, seipso est tale; similitudo autem est seipsa similitudo. Tertiò, quando fit progressus ad aliquid eiusdem rationis, cum eo à quo incepit progressus, sistendum est in primo quo; si autem similitudo esset similis per aliam similitudinem, fieret progressus ad aliquid eiusdem rationis: ergo sistendum est in prima similitudine, quæ per seipsam similis est sine similitudine superaddita.

Solutio primæ dubit.

Ad primam patet ex dictis responsio; si enim vna relatio fundet aliam relationem eiusdem rationis; dabitur processus in infinitum; non dabitur autem si fundet relationem diuersæ rationis.

Instantia.

Instabis: vna similitudo est similis alteri similitudini: ergo refertur ad aliam similitudinem, & sic fundat aliam relationem similitudinis.

Respondeo, similitudinem esse seipsa similem alteri similitudini sine similitudine superaddita; quia essentialiter est similitudo, sicut actio seipsa fit, & per ipsam fit terminus: vno vnit duo extrema, & per seipsam vnitur.

Solutio secundæ.

Ad secundam respondeo actionem, vt dixi, non fieri per aliam actionem; quia essentialiter est actio. Distinguitur autem consequentia: ergo relatio vna non fundat aliam diuersæ rationis, nego; aliam eiusdem rationis, concedo. Relatio enim essentialiter est relatio eiusdem rationis, v.g. similitudo essentialiter est similitudo: sed relatio non est essentialiter relatio diuersæ rationis: paternitas v.g. non est essentialiter similitudo, & similitudo non est essentialiter dissimilitudo.

Instantia.

Instabis. Similitudo non est essentialiter similitudo similitudinis; nam certum est, quod à similitudine potest separari similitudo similitudinis: v.g. duo alba possunt esse inter se similia, quin eorum similitudo similitudinem habeat cum aliis duobus albis: ergo similitudo potest fundare aliam similitudinem: ergo vna relatio

A potest fundare aliam relationem eiusdem rationis.

Respondeo eiusdem rationis eam appellari, quæ habet eundem terminum formalem; v.g. duo alba sunt similia inter se, & hæ duæ similitudines sunt inter se similes, & quidem essentialiter, vt patet; implicat enim vt paries A, sit similis parieti B, quin paries B, sit similis parieti A. Relatio autem diuersæ rationis vocatur, quando termini formales multiplicantur, v.g. duo alba similitudinem habent inter se; quæ similitudo similis est similitudini, quam habent alia duo alba. Patet enim, quod tunc termini formales multiplicantur. Vade ad argumentum distingo maiorem. Similitudo non est essentialiter similitudo similitudinis, quando termini formales non multiplicantur, concedo; quando illi multiplicantur, nego. Vnde semper verum est, quod relatio non potest fundare aliam relationem eiusdem rationis, id est inter eosdem terminos formales; potest autem fundare aliam relationem diuersæ rationis, id est inter diuersos terminos formales; sic enim nullo modo sequitur progressus infinitus, sicut ille sequeretur in priore casu; quia reperiri non possunt infiniti termini formales diuersi: quoties enim illi multiplicabuntur, multiplicari poterit relatio; si autem non multiplicentur, relatio etiam non erit multiplex.

B

Ad tertiam respondeo, relationem vnâ finitam in genere relationis posse fundare aliam relationem diuersæ rationis; si autem infinita fuerit relatio, non poterit illam fundare; quia relatio eo modo infinita includit virtualiter omnem alium respectum: vnde non sunt in Deo nisi quatuor relationes, in quibus continentur relationes similitudinis, distinctionis, oppositionis, &c. sed hoc spectat ad altiorum suggestum.

Solutio tertiæ.

SECTIO IV.

De termino relationis categoricæ.

D

Certum est primò, nullam esse relationem, quæ non essentialiter exigit terminum, quem extrinsecè connotet; quia totum esse relationis est ad aliquid: quod est, relationis totum officium esse respicere terminum.

Essentialis exigentia termini.

Certum est secundò, terminum esse relationi essentialem connotatiuè dumtaxat & extrinsecè, neque posse dici vllò modo partem relationis, sed connotatum dumtaxat illius essentialis; sicut calor, licet essentialiter connotetur à visione, non est tamen vllò modo pars visionis, sed terminus eius tantum, quia illud solum dici potest pars relationis, quod in recto est essentialis relationi; si autem connotatiuè tantum, & in obliquo sit essentialis, non potest dici eius pars, neque aliquid intrinsecum illi, sed connotatum eius extrinsecum. Neque dicas. Nihil magis est intrinsecum rei quàm eius essentia: si ergo terminus essentialis est relationi, est etiam intrinsecus relationi. Distinguo enim antecedens: Nihil est magis intrinsecum rei, quàm eius essentia, si sit aliquid in recto pertinet ad essentiam, concedo; si solum in obliquo, & connotatiuè pertineat ad essentiam, nego, vt satis probari potest ex allato exemplo visionis,

Terminus est essentialis in obliquo & connotatiuè.

E

Essentialis est exigentia termini.

visionis, cui extrinsecum est obiectum; quod ta-
men connotat essentialiter.

Relatio non est in termino. Certum est tertio, totam relationem, etiam formaliter sumptam, esse in fundamento tanquam in proximo & adequato subiecto, nullo autem modo esse in termino, alioqui filius denominaretur pater, quia tam esset subiectum paternitatis, quam pater; & relatio non respeceret extrinsecè terminum, sed in illo esset tanquam in subiecto. Relationis ergo formaliter sumptæ totale subiectum est fundamentum, non absolutè sumptum & solitariè, sed prout respeciens extrinsecè terminum; eadem enim entitas fundamenti ante positionem termini non est relatio formaliter; post positionem verò termini sine vlla mutatione intrinseca incipit esse relatio.

Terminus est extrinseca forma relationis. Certum est quarto, terminum esse formam extrinsecam relationis, quia sine illò fundamentum relationis, v. g. album, quod ut dixi est subiectum proximum similitudinis, & tota eius entitas intrinseca & in recto, non habet vllò modo relationem similitudinis, sed materialiter tantum est similitudo: posito autem extrinsecè termino, incipit entitas illa esse similitudo formaliter, eòdem antea similitudo tantum esset materialiter alicuius intrinseci, quod sit rectum similitudinis; sed defectu extrinseci connotati, quo posito rectum relationis sine mutatione vlla intrinseca incipit esse formaliter relatio.

Terminus non est tota relatio. Ex quo malè aliquis probaret primò, terminum esse totam relationem formaliter, quia eo sublato, fundamentum, ut dixi, non est vllò modo relatum formaliter: ergo terminus est tota relatio formaliter. Sicut quia paries sine albedine nullo modo est albus formaliter, albedo est formaliter tota ratio cur sit albus: nego enim consequentiam, quia fundamentum ante positionem termini non est formaliter relatum, sed eo posito incipit esse tale formaliter. Neque comparari debent inter se denominationes absolutæ, cuiusmodi est albedo; & denominationes respectivæ. Quia denominationes absolutæ sunt per se tales independentes ab vllò connotato; respectivæ autem essentialiter sunt ad aliud.

Relatio non est extrinseca fundamento. Secundo malè aliquis probaret, totam relationem esse aliquid extrinsecum fundamento: nam quando paternitas de novo aduenit homini priùs existenti, nihil intrinsecum ei aduenit, sed aduenit ei tota relatio formaliter: ergo tota relatio formaliter extrinseca est fundamento. Distinguo enim maiorem: totum quod aduenit realiter, est extrinsecum, concedo: totum quod aduenit formaliter, nego; est enim partim intrinsecum, partim extrinsecum: neque propterea necessaria est aliqua mutatio intrinseca, quia posito connotato extrinseco, illud intrinsecum, quod non erat formaliter relatio, incipit esse relatio formaliter.

Quibus positis circa terminum relationis, querendum superest primò, quomodo terminus specificet relationem, & tribuat illi unitatem numericam: secundo, utrum ille terminus sit aliquid absolutum, an verò aliquid respectivum.

S. I.

An, & quomodo terminus specificet relationem.

Ratio dubitandi primò est, quia relatio non specificatur à termino, si relationes speciei diuersæ habeant eundem terminum: sed relationes diuersæ speciei, similitudo v. g. & dissimilitudo, possunt eundem habere terminum; nam idem paries albus comparatus cum nigro, est dissimilis: ergo terminus non specificat relationem.

BSecundò relatio similitudinis inter duas albedines, non differt specie à relatione similitudinis inter duas nigredines: sed termini relationum illarum specie differunt: ergo relationes non habent suam speciem à termino.

Tertio: illud non specificat relationem, sine quo cognosci potest relatio: sed cognitione termini cognosci potest etiam distincte ipsa relatio; nam cognitâ diuinâ omnipotentia, v. g. non cognoscuntur necessariò creaturæ possibiles: ergo relatio non specificatur à termino.

Dico primò: terminus etiam formalis non specificat relationem intrinsecè, sed habitudo fundamenti ad terminum intrinsecè specificat relationem; terminus autem formalis extrinsecè specificat.

CSed antequam probetur assertio, nota quod terminus materialis relationis appellatur entitas ipsa termini: terminus formalis id secundum quod entitas illa terminat relationem. Specificare intrinsecè aliquid, est esse differentiam eius constitutivam: specificare extrinsecè, est terminare habitudinem, quæ differentia est constitutiva rei.

Ratio ergo assertionis est, quia illud quod est extrinsecum rei, non potest esse differentia constitutiva rei, nec specificare illam intrinsecè: terminus est extra relationem: ergo intrinsecè illam non specificat, sed ad summum extrinsecè, quia relationis in communi essentia est, dicere ordinem ad terminum in communi: ergo essentia talis relationis est dicere ordinem ad talem terminum: ergo terminus distinguit & constituit extrinsecè relationes. Deinde illud specificat aliquo modo relationem, quo mutato mutatur specificè relatio: sed mutato termino relationis, mutatur specificè relatio; si enim parietis albo compararetur paries albus, est similitudo; si paries niger, est dissimilitudo. Eodem etiam modo potentia omnes vitales, & non vitales extrinsecè specificantur ab obiectis, intrinsecè verò per ordinem ad obiecta.

EAd primam respondeo eundem terminum materiale posse terminare relationes diuersæ speciei, non autem eundem terminum formalem: nam album in quantum habet eandem essentiam cum alio albo, terminat relationem similitudinis, in quantum verò specie differt à nigro, terminat relationem dissimilitudinis.

Ad secundam respondeo relationem similitudinis albi ad album differre specie à relatione dissimilitudinis nigri ad nigrum; quia fundamentum & terminus sunt diuersi.

Neque dicas: sicut albedo in equo non differt specie ab albedine in homine; ita similitudo secundum albedinem, non differt specie à similitudine

sine secundum nigredinem. Nego enim paritatem, quia equus & homo qui sunt subiectum albedinis, non specificant albedinem: terminus autem specificat relationem, cuius est causa quasi formalis.

Solutio tertia. Ad tertiam distinguitur: sine cognitione termini formalis cognosci potest relatio, nego; sine cognitione termini materialis, concedo: v. g. terminus formalis relationis secundum dici, quam habet omnipotentia Dei ut sic ad creaturas possibiles, est creatura quilibet sub ratione possibilis, non autem haec & haec creatura. Potest ergo cognosci omnipotentia ut sic, siue provt est potentia productiva omnium sine cognitione huius & huius creaturae; non potest cognosci sine cognitione creaturarum possibilium ut sic.

§. II.

An, & quomodo relatio sumat unitatem numericam à termino.

Id est, utrum multiplicato termino relationis, relatio etiam ipsa multiplicetur: v. g. utrum homo, qui plures habet filios, habeat etiam plures paternitates; an verò habeat vnam dumtaxat terminatam ad plures filios.

Prima dubit. Ratio autem dubitandi primò est, quia si multiplicatur relatio multiplicato termino, sequitur vnum hominem esse plures patres; qui enim plures habet paternitates, est plures patres: homo habens plures filios, plures habet paternitates: ergo ille est plures patres.

Secunda. Secundò accidentia plura eiusdem speciei nunquam esse possunt in eodem subiecto: multae relationes paternitatis accidentia sunt eiusdem speciei; ergo non possunt esse simul in eodem subiecto.

Tertia. Tertio, species hominum non habet nisi vnam relationem ad omnia individua: ergo pater non habet nisi vnam relationem ad omnes filios. Similiter omnipotentia Dei non habet infinitas relationes ad omnia possibilia, quae infinita sunt; sed habet dumtaxat vnam. Quis verò ignem vnum tot dicat habere relationes, quot sunt ignes possibiles, quos producere potest.

Conclusio affirmativa. Dico secundò. Relatio multiplicatur numericè, multiplicatis terminis non subordinatis: vnus pater v. g. plures respicit filios per plures paternitates: vnum album plura respicit alba per plures similitudines, &c. Quando verò termini sunt per se subordinati, tunc vna relatio respicit plures terminos, v. g. genus praedicatur de specie, & de individuis mediante specie; ideo respicit speciem & individua per vnicam relationem. Termini vocantur per se subordinati, quorum vnus respicitur mediante alio. Ita censent Scotus in 3. dist. 8. quaest. vnica, & Scotista omnes, eosque sequuti Fonseca 5. Metaphysic. cap. 15. quaest. 5. Suarez disp. 47. sect. 17. contrarium videtur sentire S. Thomas 3. p. q. 35. art. 5. quem sequitur rota Schola Thomistarum.

Probatio. Ratio tamen est, quia illa distinguuntur, quorum vnus potest esse sine alio: sed relatio patris ad filium primogenitum esse potest sine relatione ad filium secundogenitum, & contrà: ergo illae relationes differunt. Deinde non est maior ratio, cur posito primo filio exurgat relatio, non exurgat posito secundo filio; imò re-

Alatio patris ad primum filium adequatè terminatur ad primum filium, alioqui nunquam terminabitur, cum possint nasci plures semper, & plures filij: ergo relatio patris ad primum filium non potest terminari ad secundum filium. Denique quoties termini multiplicantur specie, relationes multiplicantur specie: ergo multiplicatis numero terminis, multiplicatur etiam numero relatio.

BAd primam respondeo, illum hominem, qui plures habet paternitates, non esse propterea plures patres, sed esse pluries patrem; quia ut multiplicetur aliquod concretum, debent multiplicari tum formae ipsae, tum ipsa etiam supposita; sic enim si plures essent albedines in vno pariete, non essent plura alba, sed idem paries erit saepius albus: sicut nec plura essent alba, si tres parietes eandem haberent albedinem, quia ut dici possit multiplex concretum, tum forma, tum suppositum debent multiplicari. Sicut etiam homo, qui plures habet Episcopatus non est plures Episcopi, sed pluries Episcopus; & qui pluribus indutus est vestibus, pluries est vestitus, non est plures vestitus.

CAd secundam distingo maiorem: plura accidentia solo numero distincta non possunt esse in eodem subiecto, si sint absoluta, concedo; si sint respectiva, nego: quia si absoluta sint, eundem habent omnia effectum formalem; si autem sint respectiva, diuersos habent effectus formales.

DAd tertiam respondeo negando consequentiam. Ratio disparitatis est, quia indiuiduum est pars potentialis speciei, ideo inadèquatè tantum terminat relationem speciei. At verò vnus filius est terminus adequatus illius relationis, quia pater ipsum respicit. Idem dico de omnipotentia diuina, quae cum terminetur ad possibile sub ratione possibilis, vnam habet relationem secundum dici ad omnia possibilia; quae singula termini sunt solum inadèquati illius relationis. Similiter ignis productivus successivè infinitorum ignium, relationem transcendentalem ad eos non habet, nisi sub ratione confusa eorum, ut sunt possibiles; relationem autem categoricam non habet, nisi ad eos ignes quos producit actu, cum relatio categorica terminum exigit actu existentem.

§. III.

Qualis esse debeat terminus relationis categoricae.

Dico tertio: terminus relationis cuiuslibet categoricae debet necessariò esse realis, actu existens, & realiter distinctus à fundamento.

EPrimò, quod realis esse debeat ille terminus, ratio est, quia relatio specificatur à termino; ens autem reale specificari non potest ab ente rationis, & à nihilo: ergo solum ens reale potest esse terminus relationis. Imò relatio est ad aliud, id est ad ens, quod est verè aliquid. Neque dicas, relationem transcendentalem terminari posse ad ens rationis; cognitio enim saepe terminatur ad aliquid fictum; cognitio autem refertur transcendentaliter ad obiectum. Respondeo relationem etiam transcendentalem terminari ad ens reale. Cognitio enim transcendentaliter refertur ad obiectum primum, quod semper est ens

Solutio prima dubit.

Solutio secunda.

Solutio tertia.

Conclusio tripartita.

Realis esse debet terminus.

ens reale; non refertur transcendentaliter ad obiectum secundarium, quale dumtaxat est ens rationis. Dissimilitudo quæ est inter ens & non ens, non est nisi relatio rationis, cum non ens dissimile non sit realiter.

Debet esse actu existens.

Secundò, quod terminus esse debeat actu existens, admittitur communiter contra Gregorium. Ratio est, quia si relatio categorica terminaretur ad ens dumtaxat possibile, accidentalis non esset, sed transcendentalis; nam similitudo albedinis cum albedine possibili, ita intrinseca est albedini, ut nulla vi sciungi ab ea possit. Imò puer quatuor annorum diceretur esse actu pater, & orphanus diceretur habere patrem, vidua maritum. Denique, ut nuper observabam, cum creaturæ possibiles infinitæ sint, tot essent in qualibet re relationes reales, quot possunt esse creaturæ.

Debet realiter distinguere à fundamento.

Tertiò, quod terminus relationis distinctus esse debeat realiter à fundamento, aded ut nulla possit dari relatio eiusdem ad seipsum, tenent communiter Doctores cum S. Thoma 1. p. q. 42. art. 4. contra Scotum in 1. dist. 3. Ratio est, quia relatio est respectus ad aliud: sed esse aliud, est esse distinctum: ergo relatio semper est ad aliquid distinctum. Deinde ibi necessarium est distinctio, ubi est oppositio: sed ubi est relatio, ibi est oppositio: ergo ubi est relatio, ibi est etiam distinctio fundamenti & termini. Et hæc sola ratio est, cur in diuinis admittenda necessarium sit distinctio inter personas, quia inter eas est relatio. Neque dicas, esse relationem dissimilitudinis inter animal & rationale hominis eiusdem; cum tamen inter ea non sit vlla distinctio. Respondeo enim negando quod inter ea sit relatio vlla realis, quæ componunt eundem hominem; non enim illa dici possunt specificè dissimilia, quæ constituunt eandem speciem, & vnum individuum diversè cognitum. Similiter etiam inter plures parietes qui haberent eandem albedinem, relatio non esset similitudinis, ex defectu distinctionis fundamenti à termino.

Status difficultatis.

Denique, si queratur, quænam res possit terminus esse relationis? Responderi debet, nihil esse, tum creatum, tum increatum, tum substantiam, tum accidens, quod terminare non possit relationem. Quæ omnia certissima sunt, & apud omnes indubitata. Verum hoc posito, præcipue dubitatur sub qua formali ratione relatio terminum respiciat; vtrum scilicet terminus formalis vnius relationis sit mutua correlatio, an verò fundamentum illius correlationis: v. g. vtrum paternitas formaliter respiciat entitatem hominis generati, an verò filiationem, de qua dicendum est accuratius.

§. IV.

Vtrum relatio respiciat terminum ut absolutum, an verò ut relatum.

Prima dubit.

Ratio dubitandi primò est, quia relationes transcendentales terminum respiciunt ut relatum, non autem ut absolutum: ergo & prædicamentales. Probo antecedens. Materia prima respicit formam sub ratione actus à quo perficitur & completur: sed forma sub ratione actus est correlatio: ergo correlatio terminat relationem transcendentalem. Et hoc in diuinis etiam relationibus locum habet, in quibus paternitas respicit filiationem ut sic.

A Secundò: si terminus relationis respiciatur ut absolutus, relatiua, v. g. paternitas & filiationis, non sunt simul naturæ, sed pater erit prius pater quam filius sit filius; quod probo. Posito fundamento & termino, ponitur necessariò relatio: sed fundamentum & terminus paternitatis prius ponuntur quam ponatur filiatio; nam homo generans, qui fundamentum est paternitatis, & filiationis; & homo genitus, qui terminus est paternitatis, præcedit etiam filiationem; prius enim est Petrum esse hominem, quam esse filium, cum esse hominem sit eius essentia; esse autem filium sit accidens metaphysicum: ergo paternitas est prior filiatione. Confirmatur, quia relatiua etiam non erunt simul naturæ, definitione, & cognitione; poterit enim vnum definiri, & cognosci sine alio.

B Tertiò relatiua ut sic opponuntur: sed absoluta non sunt opposita relatiuis ut sic: ergo relatio ut sic non respicit terminum ut absolutum.

Dico quartò. Nulla relatio categorica respicit terminum suum formaliter ut correlatum, sed respicit eum ut absolutum: v. g. terminus similitudinis inter duo alba non est similitudo, sed paries albus. Terminus filiationis non est filiatio, sed homo genitus: contra Caietanum, Fonseca, Albertinum.

C Obserua duo considerari posse in termino relationis. Primum est, quod respiciatur à termino relationis: v. g. homo genitus respicitur à patre, saltem materialiter. Secundò, quod eadem illa entitas termini, quæ respicitur à fundamento, & est terminus, respiciat etiam fundamentum per aliam relationem distinctam, quæ dicitur correlatio, id est relatio termini ad suum fundamentum: v. g. homo genitus non solum respicitur à patre, sed etiam in recto respicit patrem per relationem filiationis, cuius est ipse filius. Quando fundamentum relationis duo hæc habet, quod sit terminus & fundamentum, id est quod respiciatur, & respiciatur, appellatur mutua relatio, id est in qua & fundamentum respicit terminum, & respicitur à termino. Quando autem terminus non refertur ad fundamentum, tunc relatio est non mutua: v. g. creatura refertur ad Deum, sed Deus non refertur ad creaturam: huiusmodi esse relationes tertij generis docet Philosophus nuper citatus. Cum igitur in illo termino, qui respicitur à fundamento, reperiuntur hæc duo, merito queritur, vtrum ratio secundum quam terminus terminat relationem, sit illud primum, entitas videlicet termini; an verò secundum, id est correlatio, quam terminus habet ad fundamentum à quo respicitur. Secundum illud negat conclusio, quæ asserit posse quidem vnam relationem esse terminum alterius relationis, sed non correlationem.

E Ratio autem est primò, quia certum est quod primum in relationibus non mutuis relatio respicit entitatem absolutam: ergo in relationibus etiam mutuis. Antecedens patet, quia cum terminus relationis non mutua non sit respectivus, non potest respici nisi ut absolutus. Consequentia etiam evidens est, quia si per impossibile relatio mutua desineret esse mutua, maneret tamen relatio eodem modo.

Secundò, si relatio terminum non respiceret ut absolutum, relata non essent simul naturæ;

aurâ; quod repugnat Philosopho. Probo sequi. Terminus est prior relatione; nam relatio non ponitur, nisi posito fundamento, & termino: ergo si filiatio est terminus paternitatis, filiatio est prior paternitate, atque adeo filius prius est filius, quam pater sit pater.

Tertia ratio. Tertiò relatiuum explicatur per suum terminum, pater v.g. definitur per filium; sed non explicatur per correlationem: si enim per filiationem definitur, & filiatio per paternitatem, vitiosus esset circulus, in quo idem explicaretur per seipsum: ergo terminus relationis ut sic non est correlatio. Confirmatur. Album sub ea ratione respicit aliud album, quâ est illi simile: sed est simile illi quatenus albo: ergo refertur ad illud quatenus album, non quatenus simile.

Quarta ratio. Quartò, illud est terminus formalis relationis, quod est causa ut aliquid terminet relationem: sed entitas absoluta termini est causa cur aliquid terminet relationem, non autem correlatio: ergo terminus formalis non est correlatio. Probatur minor. Causa cur paries albus sit terminus similitudinis, est quia est albus: ergo, &c. Denique correlatio ut correlatio, non respicit, sed respicit: sed terminus ut terminus, respicitur: ergo correlatio ut correlatio non est terminus.

Solutio primæ dubit. Ad primam respondeo negando primam consequentiam; fateor enim relationes aliquas transcendentales respicere terminum ut respectum; sed nego id esse verum in prædicamentibus. Ratio disparitatis est, quia terminus relationis transcendentalis mutua correlatiuus est essentialiter, ita ut entitas absoluta illius non possit abstrahi à ratione relatiua; idèque necesse omnino est, ut relatio illa respiciat correlationem, cum respicere nequeat illum terminum, quin respiciat illum ut correlatiuum. In relatione autem categorica, quæ planè accidentaliter est, terminus accidentaliter tantum est correlatiuus, idèque respici potest ut absolutus. De diuinis relationibus quod additur, solutum alibi est; ratio enim cur illæ non possint respicere terminum ut absolutum, est quia termini relationum diuinarum non distinguuntur à fundamento, nisi propterea sunt correlatiui, cum absoluta omnia prædicata inter relationes diuinas communia sint. Est autem necesse ut terminus relationis distinguatur à fundamento: ergo termini relationum diuinarum necessariò ut sic sunt correlatiui. Hoc autem in creatis relationibus locum non habet, quæ non sunt constitutivæ ac distinctivæ rerum creaturarum, quæ proinde respici possunt ut sunt absolutæ.

Instantia. Instabis: Si relationes illæ transcendentales, & diuinæ terminum respiciant ut est respectivus, sequetur quod una relatio explicabitur per seipsam, ut nuper opponebatur.

Respondeo posse in relatiuis essentialibus unam relationem explicari per aliam sine ullo absurdo, non posse in accidentalibus; quia relatiua essentialia sunt sibi mutuo causæ in diuerso genere causæ, sicque idem non explicatur per idem. Si autem relatiua accidentalia per se inuicem explicarentur, idem explicaretur per seipsum. In relationibus diuinis nego illud esse absurdum, propter illarum infinitatem.

Solutio secundæ dubit. Ad secundam respondeo negando sequi quod relatiua non sunt simul naturâ. Ad probationem distinguo maiorem: Posito fundamento & termino ponitur relatio in eodem instanti naturæ, nego; in sequenti instanti naturæ, concedo: nam

R.P. de Rhodis curs. Philosoph.

A causa qualibet, ut patet, prior naturâ est, quam effectus: fundamentum autem & terminus causæ sunt relationis: ergo eorum positio prior est naturâ, quam relatio. In primo igitur instanti ponuntur fundamentum & terminus, tum paternitatis, tum filiationis; in posteriori ponuntur paternitas & filiatio, quæ propterea meritò dicuntur esse simul naturâ, quia id quod est fundamentum relationis, terminus est correlationis; & contrâ, quod est fundamentum correlationis, terminus est relationis: ergo non potest ex vna parte relatio exurgere, quin eodem instanti etiam naturæ correlatio exurgat. Ad confirmationem respondeo relatiua esse simul etiam cognitione: vel enim relatiua significant fundamentum & terminum, & ita simul sunt cognitione formaliter; non enim cognosci potest formaliter extremum vnum relationis, quin cognoscatur etiam alterum: vel relatiua significant relationem & correlationem, & sic simul sunt cognitione concomitanter, quatenus vna relatio cognosci non potest quin cognoscatur consequenter etiam correlatio; habent enim easdem causas. Definitione verò simul sunt, quia vna definitur per alteram sumptam materialiter, idèst per terminum, qui materialiter correlatiuus est, non formaliter.

C Ad tertiam respondeo, duplicem inter relatiua esse oppositionem. Prima est terminatiua inter relationem & eius terminum formalem; quæ in eo consistit, ut fundamentum & terminus necessariò distinguantur. Altera est oppositio relatiua inter relationem, & correlationem; quæ non in eo consistit, quod vna respiciat alteram ut terminum, sed quod respiciat illam ut correlationem, quam necessariò excludit ab eodem subiecto. Itaque ad argumentum distinguitur minor: relatiuum non est oppositum absoluto oppositione relatiua, concedo; terminatiua, nego.

Prima instantia. Instabis primò. Quatuor tantum sunt genera oppositorum; contraria, contradictoria, priuatiua, & relatiua: oppositio terminatiua non est contradictoria, non contraria, non priuatiua, non relatiua: ergo est relatiua; vel sunt genera quinque oppositorum.

D Respondeo oppositionem hanc terminatiuam non esse quidem propriè relatiuam, quæ intercedit inter relationem, & correlationem; sed renocari ad oppositionem relatiuam, quæ significat incompossibilitatem duorum, quorum vnum respicit alterum.

Secunda instantia. Instabis secundò: Quomodo ergo verum est quod ait Philosophus, quod si à seruo auferantur omnia, etiam quod homo est, adhuc tamen ad illum refertur dominus, & ille ad dominum; si enim hoc verum est, relatio respicit terminum ut respectiuum.

E Respondeo Aristotelem per esse serui, quod vult remanere, non intelligere solam seruitutem, sed esse seruum in concreto, quod includit tum fundamentum relationis seruitutis, tum seruitutem. Primum illud erit terminus relationis domini, non autem secundum.

SECTIO V.

Quenam sint variae species relationum.

Expositi hactenus solam ferè relationem prædicamentalem: nunc de relatione ago sumpta in tota sua latitudine, prout includit relationem categoricam, relationem transcendentalem, & relationem secundum dici. De singulis enim pauca quædam difficultia sunt; relatio enim rationis tota constabit ex relatione secundum dici.

§. I.

Quodnam sit summum genus relationis prædicamentalis, & quanam illius species.

Ratio dubitationis.

Ratio dubitandi reuerà difficilis est, quia omnino videtur, quod omnia relatiua non continentur sub unico summo genere; sic enim probatur. Illud quod est realiter distinctum à genere, non est sub genere: sed aliquod relatiuum est distinctum à relatiuo in communi: ergo aliquod relatiuum non continetur sub relatiuo in communi. Probo minorem. Relatiuum in communi necessariò est ad aliud à se distinctum, idest ad terminum: sed illud aliud est relatiuum: ergo aliquid relatiuum est distinctum à relatiuo in communi: ergo si datur genus generalissimum, quod refertur ad aliud, dabitur aliud etiam genus generalissimum termini ad quem aliud refertur.

Dico primò. Datur genus vnum generalissimum relationis prædicamentalis commune omnibus relatiuis, cuius conceptus est esse ad aliud.

Probatio.

Ratio est, quia omne prædicamentum, quodd vnum est, habere debet genus vnum generalissimum sibi proprium: relatio est vnum prædicamentum: ergo relatio vnum habet genus generalissimum. Deinde definitio hæc, *Accidens est cuius totum esse est ad aliud*, conuenit omnibus relatiuis: ille conceptus est summum genus huius categoriæ: ergo datur summum genus huius categoriæ.

Prima solutio rationis oppositæ.

Denique non obstat allata ratio dubitandi: Video negasse summum hoc genus Boetium, & Simplicium. Respondeo enim primò, supposito quod relatio terminum habeat absolutum, ut nuper probabam, distinguendo illam minorem. Datur aliquod relatiuum distinctum à relatiuo in communi; aliquod relatiuum formaliter ut sic, negatur minor; aliquod relatiuum prout est aliquid absolutum, materialiter autem est aliquid relatiuum, concedo. Terminus enim relationis in communi considerari potest vel formaliter ut est relatiuus, & sic non est terminus; vel prout est aliquid absolutum, & sic est terminus. Cum ergo terminus ut terminus non sit aliquid relatiuum, non potest constitui genus relationis distinctum à relatiuo in communi.

Secunda solutio.

Secundò, etiam posito quod relatio respiceret terminum prout respectiuium, nihil concluderet argumentum; posset enim negari absolutè illa minor: aliquod relatiuum est distinctum à relatiuo in communi. Ad cuius probationem distinguitur maior. Relatiuum in communi est ad aliud distinctum realiter à seipso, prout est relatiuum in communi collectiue sumptum, nego; ad aliquid quod sit distinctum à quolibet relatiuo in particulari, & distributiue sumptum, concedo. Terminus enim relationis in communi non distinguitur realiter,

A sed formaliter tantum à relatiuo in communi: sicut causa in communi non distinguitur realiter ab effectu in communi; multi enim effectus sunt etiam causæ. Cum ergo dicitur relatio in communi esse accidens, cuius totum esse est ad aliud, sensus est, cuius totum esse est ad aliud distinctum realiter in quocunque relatiuo particulari; non autem, cuius totum esse est ad aliud distinctum realiter à relatiuo in communi. Et hæc responsio malè impugnatur ab Hurtado & Aueris, ad quam postea recedit eorum solutio.

Instabis primò. Illud quod est aliquo modo distinctum realiter à relatiuo in communi, non continetur villo modo sub relatiuo in communi: sed terminus relationis in communi est aliquid relatiuum, saltem materialiter; & est distinctum à relatione in communi: ergo aliquod relatiuum non continetur sub relatione in communi.

Respondeo, terminum correlatiuum conceptiue se vel formaliter, ut est correctio; vel materialiter tantum, prout est entitas habens correlationem: si sumatur formaliter ut correlatiuus, continetur sub relatiuo in communi, nec ab eo distinguitur: si sumatur materialiter, non continetur sub relatione in communi, & ab ea distinguitur. In forma igitur distinguitur minor: aliquod relatiuum materialiter distinguitur à relatiuo in communi, & sub eo non continetur, concedo; aliquod relatiuum sumptum formaliter, nego: terminus enim relationis in communi materialiter tantum ut correlatiuus, distinguitur realiter à relatione in communi, non autem formaliter ut correlatiuus; facilius tamen iuxta secundam solutionem minor debet negari, quod scilicet aliquid relatiuum sit distinctum realiter à relatiuo in communi; quia relatio in communi est ad aliud non distinctum à se, sed distinctum à quolibet relatiuo in particulari.

Instabis secundò. Sequitur illum terminum realiter distingui, & non distingui à relatiuo in communi; nam distinguitur prout est terminus, & prout est correlatio, ille idem terminus non distinguitur.

Respondeo nullo modo absurdum esse, quod terminus relationis sub vna formalitate, nimirum quatenus est relatiuus materialiter, distinguitur à relatione; & sub altera formalitate non distinguitur, quatenus scilicet formaliter est correlatiuus.

Instabis tertio: Saltem non apparet, quare ratio terminandi relationem communem omnibus terminis relationum, non possit constituere vnum supremum genus distinctum à summo genere relationis; sic enim probari potest terminare relationem. Est aliquid commune omnibus terminis relationum, & ab illis præcisibile: illud non continetur sub genere relationis, cum sit ab eo distinctum, & absolutum: ergo illud constituit vnum genus peculiare, quod vocatur terminus.

Respondeo terminum relationis, cum sit absolutus, non contineri sub genere relationis in recto & directè, sed in obliquo & reductiue; nam cum relatio in communi debeat respicere aliud, necesse est ut terminus pertineat aliquo modo ad genus ipsum relationis.

Dico secundò. Relatio bene & adæquate distinguitur primò ratione fundamenti in relationes primæ, secundæ, & tertiæ generis: secundò in relationes æquiparantæ, & disparantæ: tertio in relationes mutuas & non mutuas: quartò, non malè diuidi potest in relationes

relationes intrinsecus & extrinsecus aduenientes, non tamen iuxta mentem Scoti, qui eam inuenit diuisionem.

Prima diuisio in primum, secundum, & tertium genus explicata manet *scilicet* 3.

Relatio- nes equi- parantia, & disqui- parantia. Secundum ergo dixi, relationes alias dici equi- parantia, alias disqu岸parantia. Primae sunt illae, quae habent adiunctas correlationes eiusdem ratio- nis; vt relatio similitudinis inter duos parietes al- bos est relatio equiparantia; continet enim duas similitudines eiusdem rationis. Relatio disqu岸parantia illa est, quae correlationes habet adiunctas diuersi generis, vt paternitas, cui correspondet filia- tio diuersa, vt vides, natura a paternitate.

Mutue & no mutue. Tertiò dixi, relationes alias esse mutuas, alias non mutuas. Primae habent adiunctas correlatio- nes, secundae verò non habent. Negant Auerſa & alij non pauci, vllam esse posse relationem cate- goricam non mutuat, quia volunt relationem non esse aliud quam coexistentiam fundamenti & termini. Contra quos ratio est olim indicata, quia relationes tertij generis mutuae non sunt, cum mensura non dicat vllam relationem ad mensura- bile; relatio enim realis est aliquid intrinsecum subiecto, & requirit fundamentum intrinsecum: sed esse obiectum, & esse mensuram, est denomi- natio pure extrinseca, nullum habens fundamen- tum intrinsecum; cognosci enim est denominatio extrinseca obiecto: ergo obiectum non habet rela- tionem ad potentiam. Creatura propterea existens, ordinem categoricum dicit ad Deum, vt actu ope- rantem; qui tamen non refertur ad creaturam. Ne- que dicas primò: esse agens tam est denominatio extrinseca, quam esse obiectum; nam actio est in passio: ergo si esse obiectum non est relatio, esse agens non est relatio. Distinguo enim antecedens: esse agens est denominatio extrinseca, si denomi- natio agentis a sola petatur actione, esse agens est denominatio extrinseca, concedo: si petatur a po- tentia actiua cauſante actu, nego. Esse autem obiectum, & mensuram semper est denominatio extrinseca, quia nullum habet fundamentum in- trinsecum; petitur enim tantum a cognitione ex- trinseca. Neque dicas secundò: Cognitione extrinse- ca est ratio tantum fundandi relationem obiecti ad potentiam; fundamentum autem est entitas ipsa obiecti: sicut ratio fundandi relationem agentis, est actio; entitas autem agentis est fundamentum. Nego enim hanc paritatem, quia effectus verè pro- cedit ab entitate cauſae, potentia verò non proce- dit ab obiecto. Quod si dicas potentiam quidem non procedere ab obiecto, sed cognitionem pro- cedere ab eo producente species. Respondebo ob- iectum in ratione cauſae habere relationem secundi generis ad effectum; sed non ad potentiam sub ratione mensurae; quia vt sic non est nisi terminus, quae denominatio est pure extrinseca.

Intrinse- cus & ex- trinsecus aduenien- tes. Quartò dixi, non male a Scoto in 4. diff. 13. q. 1. diuidi relationes in extrinsecus & intrinsecus aduenientes. Vocat autem intrinsecus aduenientes eas, quae necessariò sequuntur, posito fundamen- to & termino, cuiusmodi est similitudo inter duas albedines, quae non possunt esse, quin sint inter se similes. Extrinsecus aduenientes vocat eas, quae non necessariò sequuntur posito fundamento & termino: v. g. posita potentia & obiecto non ne- cessariò ponitur relatio mensurabilis. In qua di- uisione fateor multipliciter videri errare Scotum, dum relationes extrinsecus aduenientes negat esse in hac categoria, & alia pleraque de illis inuerſo committitur: ego vtrasque illas relationes

R. P. de Rhodis curs. Philosoph.

A admittere debere puto, & relationes intrinsecus ad- uenientes appello eas, quae positis fundamentis & terminis necessariò ponuntur, non expectata vlla ratione alia fundandi, qualis est similitudo, & relationes aliae primi generis. Relationes verò extrinsecus aduenientes voco eas, quae non resul- tant posito fundamento & termino, donec ponatur aliqua ratio fundandi distincta a fundamen- to, quales sunt relationes omnes secundi & ter- tij generis. Si autem per relationes extrinsecus ad- uenientes intelligantur relationes secundum esse, quae posito fundamento, termino & ratione fun- dandi non necessariò resultant, illae sunt impossi- biles, vt ex dictis patet; possunt verò solum sig- nificare relationes secundum dici, quae sunt entia connotatiua, & denominationes solum extrin- secae; quod vnum arbitror fuisse ad mentem Scoti.

S. II.

An, & quid sit relatio transcendentalis.

Certum est primò, relationem transcenden- talem vocari eam relationem, quae suo funda- mento est essentialis; est enim entitas absoluta rei alicuius essentialiter ab altera dependens: v. g. relatio creaturae ad Deum est transcendentalis, quia est ipsa entitas creaturae dependens a Deo essentialiter. Relatio accidentis ad substantiam similiter est transcendentalis, quia essentialiter, & intrin- sece accidens respicit substantiam, cui debet in- herere.

Certum est secundò, hinc sequi primò, vt re- latio transcendentalis terminari possit ad termi- num tantum possibilem; nam potentia visiva non magis refertur ad colorem existentem, quam ad possibilem. Sequitur secundò, vt relatio transcen- dentalis non sit aliquid simpliciter respectuum, sed absolutum secundum quid, & secundum quid respectuum, in quo scilicet neque ratio absoluti praescindi possit a ratione respectui, nec contrà; quia quod est essentialiter alicui, non potest ab eo praescindi: sed respectus transcendentalis essentialis est, vt dixi: ergo non potest praescindi a re illa, quae refertur.

Ratio ergo dubitandi est, quia videtur non posse admitti relationes vllas transcendentales di- stinctas a categoricis. Primò si creatura diceret or- dinem essentialem ad Deum, qui cognosceret intuitiue creaturas, ita & Deum; qui videret intuitiue accidens, videret etiam intuitiue substantiam; qui videret intuitiue cauſam, videret etiam omnes eius effectus intuitiue: & contrà, qui videret effectum intuitiue, cognosceret etiam eodem modo ipsius cauſam. Quae omnia falsa & absurda sunt. Proba- tur sequela. Qui cognoscit essentiam aliquam in- tuitiue, cognoscit intuitiue quae sunt illi essentialia, & identificata: relatio ad Deum est essentialis creaturae, relatio accidentis ad substantiam essentialis est accidenti, &c. ergo qui cognoscit intuitiue creaturam, cognoscit relationem eius essentialem, atque adeo cognoscet illius terminum intuitiue.

Secundò: si datur relatio transcendentalis, se- quitur proprietates rei esse illius essentiam, & con- ceptum primarium; quod probò. Essentia vt sic significat radicem proprietatum: ergo si essentia est relatum transcendentalis, includit essentialiter pro- prietates, substantia includit essentialiter acciden- tia, &c.

Quid sit relatio transcen- dentalis.

Distinctio duplex a categori- ca.

Prima du- bitatio.

Secunda dubitatio.

Tertia dubitatio.

Tertio implicat ut relatum sit de essentia rei absoluta, ut est absoluta, alioqui res illa propter est absoluta, esset respectiva: sed relatio transcendentalis est aliquid essentialis absoluto ut absolutum est: ergo relatio transcendentalis est impossibilis.

Quarta dubitatio.

Quarto omnis relatio supponit suum fundamentum, saltem ratione distinctum, & prius ipsa relatione: sed relatio transcendentalis nec supponit suum fundamentum, nec ab eo ratione distinguitur; si enim supponeret suum fundamentum, non esset illi essentialis: ergo non est relatio.

Conclusio affirmans.

Dico tertio, præter relationes categoricas accidentales admittendæ necessariò etiam sunt relationes transcendentales, quæ sunt verè reales, non tantum secundum dici, sed etiam secundum esse. Ita docent Suarez, Valentia & alij contra Scotum & Vasquez; videturque inclinare S. Thomas, qui relationes transcendentales relationes appellat secundum dici.

Probatio.

Ratio est, quia forma & materia realem inter se relationem habent, cum una definiatur per aliam: creatura veram habet relationem ad Deum, accidens ad substantiam, unio ad unitum: illæ relationes sunt essentielles: ergo dantur relationes essentielles. Maior est certa, neque ab adversariis negatur. Minor probatur. Tunc aliquid est essentialis rei, quando ne per conceptum quidem est ab ea separabile: sed ne per conceptum quidem separari potest à materia & forma ordo qui est inter illas; nec à creatura ordo quem habet ad Deum, &c. ergo ille ordo est essentialis. Deinde relatio transcendentalis & essentialis illa est, cuius entitas est impossibilis, si terminus est impossibilis: sed dantur multe huiusmodi entitates: ergo dantur relationes transcendentales. Probo minorem. Si lux esset impossibilis, visio etiam lucis esset impossibilis; si unibile esset impossibile, impossibile esset unio; si Deus non esset existens, nulla creatura esset possibilis, cum implicet creaturam existere independentem à causa prima; si repugnaret forma, repugnaret etiam potentia receptiva: ergo multe sunt entitates, quæ impossibiles prorsus essent, si termini quos respiciunt, essent impossibiles.

Solutio primæ dubitatio.

Ad primam respondeo primò quidem, eum qui cognoscit intuitivè creaturam, posse cognoscere intuitivè ordinem essentialem quem habet ad Deum, etiam si non cognoscat intuitivè Deum: sicut qui cognoscit intuitivè patrem & relationem eius ad filium, non cognoscit tamen intuitivè filium, sed abstractivè tantum. Qui enim cognoscit relationem intuitivè, cognoscit quidem necessariò terminum, sed non necessariò cognoscit illam intuitivè. Neque obstat quod terminus est essentialis relationi; cum enim non sit essentialis nisi extrinsecè & connotativè, propterea qui cognoscit intuitivè relationem, cognoscit quidem intuitivè fundamentum, terminum autem non videt intuitivè. Idem dico de relatione accidentis ad substantiam, & aliis huiusmodi, quarum termini non cognoscuntur intuitivè, quantumvis ipsæ cognoscantur intuitivè: secundò respondeo ad illam maiorem: qui cognoscit aliquam essentiam intuitivè, cognoscit etiam ea quæ sunt illi essentialia, si cognoscat adæquatè, concedo; si cognoscat solum inadæquatè nego. Nam posse dari cognitionem intuitivam inadæquatam, fusè probabam olim in Theologia; & sanè pater, quod sentiri & cognosci potest color & calor, quin cognoscatur ratio qualitatis, quæ illis est identificata. Itaque cognitione inadæquata cognosci potest creatura, quin cognoscatur etiam relatio eius essentialis ad

A Deum. Vnde vides, peccare argumentum in duobus. Primò enim videri potest relatio creaturæ ad Deum, quin videatur Deus intuitivè. Secundò videri etiam potest creatura imperfectè, quin videatur relatio eius essentialis ad Deum.

Ad secundam respondeo, proprietates non esse in recto & intrinsecè, sed extrinsecè tantum & in obliquo ipsam rei essentiam, quæ propterea dicitur radix proprietatum. Ad probationem distinguo consequentiam: ergo si essentia est relatum transcendentalis, includit proprietates in obliquo, & connotativè, concedo; intrinsecè & in recto, nego.

Instabis. Relatio ideo est essentialis, quia res non potest concipi sine sua relatione transcendentali: sed essentia rei non potest concipi sine proprietatibus, quarum dicitur esse radix: ergo proprietates sunt essentielles rei.

Respondeo distinguendo maiorem: ideo relatio est essentialis, quia res non potest concipi sine sua relatione intrinsecè & in recto concepta, concedo; sine sua relatione concepta connotativè & in obliquo, nego.

Ad tertiam respondeo distinguendo maiorem: implicat ut relatum accidentale sit de essentia rei absolutæ ut sic, concedo; implicat ut relatum essentialis sit de essentia rei absolutæ ut sic, nego. Potest enim eadem res indivisibilis esse absoluta, & tamen esse respectiva essentialiter; quia ut rectè notat Caietanus, non est contra rationem rei absolutæ, ut in sua essentiali ratione includat respectum aliquem; imò in creatis nihil ita est absolutum, ut in sua essentia non includat aliquem respectum, saltem ad Deum, à quo non potest non pendere essentialiter.

Instabis. Absolutum opponitur contradicitoriò respectivo: ergo necessariò illud excludit.

Respondeo distinguendo: absolutum opponitur contradicitoriò respectivo, quod est simpliciter respectivum, concedo; quod est respectivum tantum secundum quid, nego. Sicut enim dixi olim, analogæ esse partem eadem, partim diversâ; sic non est absurdum dicere quod aliquid sit partim absolutum, & partim respectivum.

Ad quartam respondeo verum quidem esse, quod relatio accidentalis supponit suum fundamentum ut aliquid prius, & ratione distinctum; sed nego dantur relationem istam transcendentalem, quæ fundamento suo est essentialis, supponere illud fundamentum, aut ratione ab illo distingu.

§. III.

An, & quid sit relatio secundum dici.

Certum est primò, relationem secundum dici cretè definiti, *Ens simpliciter absolutum, quod relatum tamen explicari nullo modo potest nisi per comparisonem ad aliud*: v.g. potentia Dei ens est simpliciter absolutum, quod tamen explicari non potest nisi per ordinem ad creaturas producibiles; scientia Dei per ordinem ad creaturas cognoscibiles.

Differunt ergo relationes secundum dici primò à relationibus transcendentalibus, & categoricis, quod istæ habeant esse respectivum præcisè in se sumptum; relatio verò secundum dici habet suum esse prorsus absolutum, quod tamen explicatur per relationem; idest, non habet esse respectivum secundum se sumptum, sed tantum esse respectivum, propter explicabile per definitionem. Secundò differunt relationes istæ à relationibus rationis, quod relatio rationis sit vera relatio secundum

Discrimen
a relatio-
ne ratio-
nis.

dum esse, eo quod per conceptum quasi reflexum concipiatur esse in aliquo, in quo tamen non est. Relatio verò secundum dici non est relatio secundum esse, vel realiter, vel per conceptum; non enim concipitur inesse alicui, sed per simplicem conceptum directum ens absolutum concipitur in ordine ad aliud. Relatio ergo rationis per conceptum affigitur rei absolutæ, quia concipitur reflexè inesse alicui: relatio autem secundum dici nulli subiecto affigitur, quia non reflexè concipitur inesse alicui: si enim relatio secundum dici attribuitur alicui subiecto, tunc incipiet esse relatio rationis.

Entia con-
notatiua.

Certum est secundò, quod ad relationes secundum dici reuocantur necessariò denominationes omnes extrinsecæ, & entia connotatiua, qualia sunt bonitas & malitia, libertas, esse Regem, esse Doctorem, &c. Entia connotatiua differunt à respectibus secundum esse, quia respectiua secundum esse habent non solum nomen, sed etiam ipsum esse respectuum, siue realiter, siue per fictionem: connotatiua verò esse habent absolutum, sed explicantur tantum per relationem; nam connotare aliud, est non significare perfecte sine alio simul notato: vnde definitur connotatiuum, est entitas absoluta rei, quæ aliud importat sine quo non potest explicari: v. g. actum aliquem esse liberum non est entitas aliqua ipsi actui superaddita, nec est relatio, quia est aliquid extrinsecum actui; sed est ens connotatiuum, relatiuum secundum dici: est enim ipsemet actus prout connotat potentiam indifferentem ad agendum. Eodem modo vitalitas, moralitas, bonitas & malitia, cum sint extrinsecæ denominationes, non sunt entia respectiua secundum esse, sed connotatiua & relatiua secundum dici, quia nullum habent fundamentum extrinsecum talis respectus.

Prima di-
bitatio.

Ratio ergo dubitandi est, quia videtur nullam dari relationem secundum dici.

Primò quia quando res absoluta, v. g. Dei omnipotentia explicatur per respectum ad creaturas, vel illa definitio dicit verum, vel dicit falsum. Si dicit verum, igitur omnipotentia est aliquid respectuum secundum esse; quomodo enim illud esse, quod definitur, dici poterit respectuum. Si dicit falsum: ergo illa definitio non est bona: ergo illa relatio secundum dici vel nulla est, vel est relatio secundum esse.

Secunda.

Secundò illud esse quod definitur, non potest definiti per id quod non habet: sed esse omnipotentia v. g. non habet respectum: ergo non potest definiti per respectum.

Tertia.

Tertiò relatio secundum dici vel est ante operationem intellectus in rebus nemine cogitante, & sic est vera relatio secundum esse prædicamentalis, vel transcendentalis; vel est tantum per operationem intellectus, & sic est relatio rationis, cum à parte rei nihil sit nemine cogitante.

Conclusio
affirmati-
ua.

Dico quartò. Admittendæ necessariò sunt relationes reales secundum dici, quæ non sunt relationes rationis, nec prædicamentales, aut transcendentales.

Probatio.

Ratio est, quia multa entia in se absoluta, quæ non possunt explicari nisi per respectum ad aliud: illa nec sunt relatiua realia secundum esse, nec relatiua rationis: ergo sunt relatiua secundum dici, id est nomine tenus. Maior est certa: nam Dei omnipotentia, Dei decretum, vt statim ostendam, sunt absoluta, & tamen explicari nullo modo possunt, vel concipi sine respectu ad creaturas. Dein- de omnia connotatiua, & denominationes extrin-

A secæ sunt aliquid absolutum; quod tamen explicari nullo modo potest sine ordine ad aliquid extrinsecum. Minor ergo probatur primò, quod non sint relationes rationis. Illa non est relatio rationis, quæ nihil affigit rei, quod non sit in re: sed relatio secundum dici nihil rei affigit, quod non sit in re: ergo relatio secundum dici non est relatio rationis. Probatur minor. Relatio secundum dici nihil affigit rei quod non sit in re, si non cogitat vllum respectum inesse rei, sed tantum explicat vnā rem per aliam, nullum ei affigendo respectum: sed relatio secundum dici non cogitat vllum respectum inesse rei, sed tantum rem vnā explicat per aliam: ergo relatio secundum dici nihil affigit rei, quod non sit in re. Quod verò non sit relatio secundum esse, probatum est, quia relatum secundum dici est ens planè absolutum.

B Ad primam respondeo, quando res absoluta, v. g. omnipotentia, explicatur per respectum ad creaturas, illam distinctionem dicere verum, neque tamen omnipotentiam ita definitam esse respectiua secundum esse, sed tantum secundum dici; nam illud esse, quod definitur, non propterea debet esse respectuum, sed tantum illud esse explicatur quasi esset respectuum.

Solutio
primæ du-
bitationis.

C Ad secundam distingo minorem: sed esse illud relatiuum secundum dici non habet respectum secundum esse, concedo; secundum dici nego. Id est in se quidem non respicit, sed in se habet vt si explicetur quid sit, hoc habet vt explicetur per aliud: siue illud esse non est respectuum secundum se, sed est respectuum prout explicabile.

Solutio
secundæ.

Neque dicas primò: Ille respectus vel est in re ante definitionem, vel non est: si non est, malè per illum res definitur: si est, ergo res est in se respectiua.

Respondeo illum respectum esse in re ante definitionem, & explicationem; vnde sequitur tantum quod res in se respectiua sit secundum dici, non secundum esse.

Neque dicas. Secundò illud est respectuum secundum esse, cuius esse est respectuum: sed esse omnipotentia est respectuum: ergo omnipotentia est respectiua secundum esse.

D Respondeo distinguendo maiorem: illud est respectuum secundum esse, cuius esse est respectuum in seipso præcisè, concedo; cuius esse est respectuum prout explicabile ac definibile, nego. Esse omnipotentia non est respectuum nisi prout definibile.

Ad tertiam respondeo relationem secundum dici esse in rebus ante operationem intellectus, neque tamen esse relationem secundum esse; quia quamuis sit in re, non est tamen in re nisi secundum dici; id est, in re prout explicabili per definitionem. Neque dicas: quod habet esse in re, non est tantum secundum dici, sed secundum esse. Hoc enim nego, vt patet ex sæpius data definitione.

Solutio
tertiæ.

SECTIO VI.

De subiecto remoto relationis.

Certum est primò, subiectum relationis esse duplex, remotum & proximum. Remotum illud est, quod denominatur habere relationem, siue illud in quo est proximum fundamentum relationis. Proximum est fundamentum, siue proxima causa cur aliquid habeat relationem: v. g. paries habens albedinem est subiectum remotum similitudinis, albedo est subiectum proximum.

Subiectum
remotum
& proximum.

NNn 3

Certum

Creatura
quolibet
subiectum
est rela-
tionis.

Tota con-
trouersia
est de
Deo.

Certum est secundò, nullam esse rem creatam, modò realis sit, quæ non possit esse subiectum relationis, tum transcendentalis, tum categoricæ: ens autem rationis non potest habere relationem vllam realem intrinsecam, quamvis, vt alias dixi, habere possit denominationes extrinsecas reales, vt esse cognitum, &c.

Difficultas igitur solùm est, vtrum Deus esse possit subiectum relationis alicuius realis transcendentalis, aut categoricæ ad creaturas, quæ ad ipsum essentialiter & intrinsecè secundum totum id quod sunt, referuntur. Dico ad creaturas; quia non est dubium, quin diuina vna persona relationem habeat realem ad aliam, per quam constituitur in esse personæ; quia per solas relationes natura illa summe vna & indiuisibilis, dilatatur in angustissimam Trinitatem, vt loquitur Cyrillus. Tota ergo controuersia est primò, vtrum Deus habeat ad creaturas relationem aliquam transcendentalem: secundò vtrum saltem habeat relationem aliquam categoricam.

§. I.

*Vtrum Deus habeat relationes transcen-
tales ad creaturas.*

Ratio du-
bitandi.

Ratio dubitandi est, quia Deus non potest esse, nec cogitari omnipotens, nisi creatura cognoscatur, & sint possibiles; omnipotentia enim dicit potentiam, & id respectu cuius est potentia: ergo Dei omnipotentia respectum habet transcendentalem ad creaturas possibiles. Idem argumentum fieri potest de scientia, præsertim possibilem, & de diuinis decretis. Probatur antecedens. Virtus actiua necessariò est alicuius possibilis actiua: sed omnipotentia est virtus actiua: ergo est actiua alicuius possibilis: ergo Deus nec est, nec cogitari potest omnipotens, si creatura non sint possibiles.

Secunda
dubitatio.

Secundò: qui nihil potest facere, non est omnipotens, nec intelligi potest esse omnipotens; qui nihil scit, non est omnisciens: sed si nihil sit possibile, Deus nihil poterit facere, neque scire: ergo si nihil sit possibile, Deus non erit omnipotens, & omnisciens.

Tertia du-
bitatio.

Tertiò: ideo potentia creata, v. g. intellectus, oculus, refertur essentialiter ad obiecta, quia illis sublati, illa nec erit, nec poterit concipi: sed Dei potentia productiua Petri nec erit, nec poterit concipi sublato Petro: scientia quæ Deus me videt loqui, non erit, nec poterit concipi, sublata meâ loquutione: ergo Dei omnipotentia & scientia transcendentaliter refertur ad creaturas.

Conclusio
negatiua.

Dico primò, Deus non habet relationes vllas transcendentales ad creaturas, sed relationes tantum secundum dici: v. g. Dei omnipotentia, scientia, libera decreta, licet explicentur per creaturas, non sunt tamen respectus transcendentales ad illas. Ita docent cum S. Thoma Thomistæ omnes, & Scotistæ cum Scoto. Suarez disp. 30. sect. 15. disp. 47. sect. 15. & 1. part. tract. 1. lib. 2. cap. 20. Valquez 1. part. disp. 104. cap. 6. Arrubal. disp. 99. cap. 2. Huradus disp. 2. sect. 5. contra Granadum 1. p. tract. 6. disput. 6. sect. 5. aliosque recentiores non paucos: contra quos.

Prima
probatio.

Ratio est, quia si Deus ratione suæ omnipotentia vel scientia haberet relationem transcendentalem ad creaturas, necesse esset vt si creatura quæpiam, v. g. musca, esset impossibilis, Deus etiam esset impossibilis: consequens illud admitti nullo modo debet: ergo nec debent admitti relationes

A transcendentales in omnipotentia & scientia Dei ad creaturas, per quas explicantur. Maiorem aduersarij admittunt, & probari manifestè potest. Quoties terminus relationis essentialis est impossibilis, relatio etiam essentialis est impossibilis: si lux esset impossibilis, visio etiam lucis esset impossibilis; nemo enim posset videre lucem, quæ nulla esse posset: si vnium esset impossibile, impossibilis etiam esset vnio; quod est per se notum: sed creatura, v. g. musca, esset terminus relationis transcendentalis ad muscam: ergo Deus erit impossibilis, posito quod musca sit impossibilis, si Deus habeat relationem transcendentalem ad creaturas.

B Sola ergo minor primi argumenti probari debet, quod videlicet dici non possit sine diuina iniuncta, quod posita impossibilitate vnus musca; Deus secundum totam suam entitatem intrinsecè, secundum totum pelagus essentia interminum, & secundum infinitatem immensam attributorum omnium erit simpliciter impossibilis. Hoc, inquam, probò primò, quia si posita impossibilitate musca Deus est impossibilis, Deus non est magis ens necessarium quam creatura: hoc nullo modo videtur verum: ergo Deus non erit impossibilis posito, &c. Præterea Deus manet possibilis & existens sublato eo, à quo Dei existentia, & possibilitas non dependent in suo esse: sed Dei possibilitas & existentia nullo modo dependent in suo esse à creatura vllius possibilitate: ergo licet impossibiles sint creaturae, Deus tamen manet possibilis & existens. Probatur maior. Tunc verè aliquid ab alio dependet, quando eo sublato, necessariò debet perire. Vltio v. g. pendet ab abiectione, quia eo sublato debet perire. Radius pendet à solè, &c. ergo si Deus debet perire sublata creatura, Deus reuerà pendet à creatura.

C Deinde quamvis creatura omnes sint impossibiles, Deus tamen manebit omnipotens: ergo Deus non erit impossibilis, etiam si nulla creatura sit possibilis. Probò antecedens. Omnipotentia est potentia faciendi ea quæ non repugnant: sed Deus haberet potentiam intrinsecam faciendi ea, quæ non repugnant, quamvis nulla creatura esset possibilis: ergo Deus esset intrinsecè omnipotens, quamvis nulla creatura esset possibilis. Probò minorem. Illa impotentia, quam haberet tunc Deus, non oriretur ex parte Dei, sed solùm ex parte creaturae, quæ tunc in se repugnaret: ergo tunc Deus semper haberet potentiam faciendi ea, quæ non repugnarent.

D Confirmatur euidenter. Eodem modo scientia futurorum respicit futura, quo scientia possibilem, vel etiam omnipotentia respiciunt possibilia: sed etiam si peccatum Petri non esset etas futurum, scientia Dei esset eadem intrinsecè & entitatiuè: ergo si nulla creatura esset possibilis, scientia possibilem & omnipotentia eadem essent intrinsecè & entitatiuè.

E Ratio ergo à priori est, quia Deus in suo esse est omnino independens à creaturis: sed nulla res independens ab aliquo termino dicere potest ordinem essentialem ad illum terminum, cum ordo transcendentalis non sit aliud, quam essentialis dependentia vnus ab alio: ergo Deus non habet ordinem vllum transcendentalem ad creaturas.

Ad primam respondeo omnes Dei perfectiones quæ respiciunt res creatas, includere necessariò duo. Primum est intrinseca perfectio immanens, quæ identificatur cum essentia Dei, & est simpliciter

placiter necessaria, imò ipse Deus. Secundum est terminatio extrinseca, seu connotatio alicuius extrinseci; quæ connotatio in actibus & perfectionibus simpliciter necessariis, qualis est scientia possibilium, omnipotentia, est simpliciter necessaria; in actibus verò liberis, qualis est scientia futurorum & decreta libera, est contingens. Itaque omnipotentia considerari potest vel secundum perfectionem intrinsecam, quæ semper maneret, quamvis nulla creatura esset possibilis; vel secundum terminationem extrinsecam, quæ tunc non maneret. Hinc ad argumentum distingo primum antecedens: si creaturæ omnes sint impossibiles, Deus nec esse potest, nec cogitari potest esse omnipotens secundum totam entitatem & perfectionem intrinsecam omnipotentia; nego; secundum terminationem extrinsecam ad creaturas, concedo. Ad probationem distingo maiorem: virtus activa est alicuius possibilis activa, secundum entitatem & perfectionem intrinsecam, nego; secundum connotationem extrinsecam, concedo.

Prima instantia. Instabis primò. Illa terminatio extrinseca nec esse potest, nec cogitari, si creaturæ non sint possibiles: ergo illa terminatio extrinseca ut sic est ordo transcendentalis ad creaturas possibiles.

Respondeo illam terminationem extrinsecam secundum totam entitatem intrinsecam, quam dicit in recto, esse posse & cogitari, quamvis nulla creatura esset possibilis; non posse esse, nec cogitari secundum totum illud, quod dicit in obliquo & connotatiue.

Secunda instantia. Instabis secundò. Tunc aliquid pender ab alio, quando non esse si non esset aliud: sed terminatio extrinseca omnipotentia non esset formaliter, si nulla creatura esset possibilis: ergo illa terminatio pender à creaturis.

Respondeo distingo minorem: sed terminatio illa omnipotentia non esset formaliter secundum id totum quod dicit in recto & entitatiue, si multæ creaturæ essent possibiles, nego; non esset secundum id quod dicit in obliquo & connotatiue, concedo.

Tertia instantia. Instabis tertio: Omnipotentia Dei formaliter & adæquatè sumpta, secundum perfectionem intrinsecam, & perfectionem extrinsecam est virtus ad omnia: sed illa virtus est ordo essentialis ad omnia: ergo Dei omnipotentia formaliter & adæquatè sumpta est ordo essentialis ad creaturas.

Respondeo negando minorem; virtus enim ad omnia facienda, quando secundum totam suam perfectionem entitatiue est independens à termino, est quidem relatio secundum dici, non est autem relatio essentialis, quia quod refertur essentialiter, debet definire esse secundum perfectionem intrinsecam, sublato eo ad quod refertur: sæpe autem dixi, quod si nulla esset creatura, Dei omnipotentia secundum perfectionem intrinsecam esset eadem, non esset autem secundum solam extrinsecam terminationem.

Solutio secundæ dubitat. Ad secundam eadem responsio est: qui nihil potest facere, non est omnipotens, si ea impotentia oriatur ex defectu perfectionis intrinsecæ, id est ex parte ipsius potentia; concedo; si oriatur ex defectu rei possibilis, nego. Similiter qui nihil facit, non est omnipotens, si nihil faciat ex defectu perfectionis intrinsecæ, quam scientia dicit in recto, concedo; si ex defectu obiecti scibilis, nego; tunc enim habet perfectionem intrinsecam omnipotentia, & omnipotentia; sed non habet connotationem extrinsecam.

Solutio. Ad tertiam respondeo, eo argumento probari

etiam, quod scientia Dei etiam libera transcendentaliter refertur ab obiecta; si enim ego non loquor, Deus non videt me loqui. Itaque magna disparitas est inter actus creatos, & actum increatum Dei, quod actus creatus non sit ens magis necessarium, quàm obiectum ad quod terminatur; ideòque specificatur ab obiecto, & sic ab eo pender, ut obiecto sublato, auferatur etiam actus ipse secundum totam perfectionem, & entitatem intrinsecam, quam dicit in recto; actus autem diuinus & perfectio increata sit ens magis necessarium quàm obiecta, quæ connotat; unde nec ab illis specificatur, nec ab illis dependet, sed tantum ad illa terminatur extrinsecè, adeò ut obiecto sublato maneat tota entitas & perfectio intrinseca illius actus, sola verò definat extrinseca connotatio. Unde fit ut in actu creato non sint illa duo, entitas intrinseca, & terminatio extrinseca; quæ tamen in diuino actu reperiuntur. Ideò ad argumentum respondeo distinguendo maiorem: ideò actus creatus refertur transcendentaliter ad obiectum, quia sine illo nec esse, nec concipi potest secundum perfectionem intrinsecam, quæ non est ens magis necessarium quàm obiectum, à quo pender & specificatur, concedo; quia nec esse, nec concipi potest secundum solam terminationem extrinsecam, nego. Patet autem quid dicendum sit ad minorem.

§. II.

Utrum sint in Deo relationes predicamentales ad creaturas.

Ratio dubitandi est primò, quia esse dissimilem, esse perfectiorem creaturis, esse dominum, esse causam actualem, sunt relationes primi & secundi generis verè categoricæ: illæ propriæ sunt in Deo: ergo sunt in Deo relationes categoricæ.

Secundò: Deum esse dissimilem creaturis, esse perfectiorem, esse causam actualem, non est sola denominatio extrinseca, sed aliquid intrinsecum ipsi Deo, alioqui similiter illæ in creaturis essent denominationes extrinsecæ: sed illæ non sunt denominationes absolutæ in suo esse: ergo sunt respectiue in suo esse. Probatur minor. Esse dissimilem, esse perfectiorem, sunt ad aliud in quocunque subiecto sint, non ad se; nemo enim sibi dissimilis est, nec se ipso perfectior: ergo sunt relatiue in suo esse.

Tertio: ideò in creatis esse simile vel dissimile sunt relatiue secundum esse, quia nec esse, nec concipi possunt nisi concepto alio: sed etiam in Deo non potest esse, vel concipi dissimilitudo nisi concepto alio: ergo est denominatio relatiua secundum esse.

Dico secundò. Nullæ sunt in Deo relationes categoricæ, aut quasi categoricæ ad creaturas. Ita docent Authores ferè omnes citati nuper pro relationibus essentialibus: contra Okamum & Scholam totam Nominalium, quos sequuntur Aueria q. 25. sect. 5. Hurtadus disp. 15. sect. 2.

Ratio autem prima & fundamentalis est, quia Deus cum purissimus actus sit, quo nullus potest purior excogitari, nullius accidentis etiam metaphysici capax est. Unde argumentor. Actus purissimus, quo nullus purior potest excogitari, qualis est Deus, nullum habet, neque potest habere accidens etiam metaphysicum: si habeat relationem aliquam categoricam ad creaturas, habebit accidentia metaphysica: ergo Deus nullas habet relationes

tertiæ dubitat.

Prima dubitatio.

Secunda dubitatio.

Tertia dubitatio.

Conclusio negativa.

Prima ratio ex ratione actus puri.

lationes categoricas. Probatur maior. Actus, quo nullus purior cogitari potest, est necessarium totum suum esse; id est nihil in se habet, quod non sit eius essentia: sed si haberet accidens aliquod metaphysicum, haberet aliquid quod non esset ipsius essentia: ergo non habet ullum accidens metaphysicum.

Secunda ratio ex ratione primi entis. Secundum: relatio quælibet categorica supponit terminum suum ut priorem: sed nihil est in Deo, quod supponat creaturas, tanquam aliquid prius; alioqui Deus non esset secundum se totum omnium primum, & maxime necessarium: ergo nulla relatio categorica est in Deo.

Tertia ratio ex Dei æternitate immutabili. Tertio: si est in Deo relatio aliqua categorica, necesse est ut illa non sit æterna, sed ut in tempore illa incipiat esse in Deo; relatio enim categorica non habet terminum nisi actu existentem; non est autem ab æterno ulla creatura existens: sed implicat ut in Deo incipiat esse aliquid intrinsecum, quod prius non erat: ergo nulla relatio categorica est in Deo. Probatur minor.

Primum implicat esse aliquid in Deo, quod non sit ens à se: sed relationes reales de nouo aduenientes non essent entia à se; quod enim est à se, necessarium est æternum; nam probatur æternitas Dei per aseitatem: ergo non possunt ullæ relationes incipere de nouo esse in Deo. Deinde quod aduenit substantiæ iam completæ & ultimè terminatæ, est verum accidens: relatio hæc temporanea adueniret substantiæ Dei completæ, atque ultimè terminatæ: ergo illa esset verum accidens. Denique nihil aduenire potest intrinsecum substantiæ, quod illa non haberet prius sine intrinseca mutatione illius substantiæ: ista relatio in tempore adueniens esset aliquid intrinsecum Deo; relatio enim non est denominatio solum extrinseca, in

quo, ut dixi, differt à connotatione aut relatione secundum dici: ergo Deus verè mutatur, si relationem aliquam habet de nouo.

Ad primam respondeo distinguendo maiorem: esse dissimilem, perfectiorem, &c. sunt relationes categoricæ primi & secundi generis in subiecto, quod est capax accidentis, & perfectibili per aliud, concedo; in subiecto incapaci accidentis, & seipso summè perfecti, nego; in huiusmodi enim subiecto illæ non sunt relationes nisi secundum dici.

Ad secundam & tertiam eadem recurrit distinctio; nam esse similem, esse causam actualement, in actu puro, & incapaci accidentis, puræ sunt denominationes extrinsecæ, aut relationes secundum dici: in subiecto capaci accidentium & potentiali sunt veræ relationes secundum esse.

In istis, Deus non est perfectior & dissimilis creaturis per solam dictionem nostram, sed per aliquid quod esse: non est dissimilis per aliquid absolutum, sed per aliquid relatiuum: ergo est similis per aliquid relatiuum secundum esse.

Respondeo distinguendo minorem: Deus est dissimilis creaturis per aliquid relatiuum Deo intrinsecum, nego; Deo extrinsecum, concedo. Deus enim habet has denominationes non ab aliqua denominatione sibi intrinseca, sed à relatione, quæ est in creaturis: sicut partes denominatur visus à visione, quæ est in oculo. Deinde dici potest dissimilis per aliquid intrinsecum absolutum secundum esse, relatiuum secundum dici. Deus enim denominatur dissimilis per intrinsecum absolutum, & per relationem creaturæ; unde denominatio hæc, quatenus relatiua, extrinseca est Deo, adæquate verò sumpta, partim est intrinseca, partim extrinseca.

Et hac sufficiant ad maiorem Dei gloriam.